

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878.   Andra Kammaren.   N:o 23.

Lördagen den 16 Mars 1878.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen rörande punkten 23 mom. c) i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Sjunde hufvudtitel. Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, åt *Angående förvaltningen af statens domäner.*

Herr Sven Nilsson, som yttrade: Herr vice Talman! Då detta ärende slutligen behandlades i Stats-Utskottet, var jag icke der närvarande och har således icke egentligen någon del i det resultat, hvartill Utskottet kommit. Vid frågans första behandling i Utskottet beslutades återremiss till afdelningen och då frågan återkom dit var jag frånvarande. Jag ämnade icke heller nu upptaga Kammarens tid med att yttra mig i den föreliggande frågan, då jag skulle kunnat vara tillfredsstäld med det slut, hvartill Utskottet kommit, så vida ej här i Kammaren blifvit framställt ett särskildt yrkande, som gifvit mig anledning yttra några ord.

Den förste talaren, som i frågan hade ordet, framställde nemligen, — utan att angifva några grunder, på hvilka han anser frågan om förvaltningen af kronans domäner böra ordnas — ett yrkande om bifall till det skrifvelseförslag, som en reservant i Utskottet framlagt och hvilket förslag ej heller finnes beledsagadt af något som helst motiv i detta afseende. En annan ledamot i Kammaren, som varit ordförande i den komité, hvilken på sin tid behandlade frågan om domänförvaltningen, och nu är motionär i samma fråga, har behagat instämma i detta förslag, på nu ytterligare framställda skäl. Jag hade för min del trott, att det förslag, denna komité uti sitt betänkande framlagt, och de sympatier för detta förslag, komiténs Herr ordförande lade i dagen vid det tillfälle, då komiténs arbete förevar vid riksdagen förlidet år, för alltid skulle vara undanröjda genom den opinion mot det samma, som, i detta afseende, då uti frågan gjorde sig gällande inom representationen. Jag har emellertid nu funnit af det framställda yrkandet och komitéordförandens anförande att så icke lärer vara förhållandet.

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

Några skäl äro, som jag redan nämnt, ej uti det föreliggande betänkandet anförda af reservanten till stöd för sitt yrkande, och jag vet således för min del ej heller på hvilka skäl, det beslut är grundadt, hvartill Första Kammaren kommit. Jag kan således icke yttra mig öfver beskaffenheten af dessa skäl, och i denna Kammare hafva inga andra skäl blifvit framhållna än de Herr Landshöfding Adlercreutz anført, dels i sin motion och dels i det yttrande, han i dag haft till protokollet inom Kammaren. Några andra skäl, hafva således hittills ej blifvit framhållna, än hvad Herr Adlercreutz sålunda anført, och jag måste vid sådant förhållande antaga, att den motivering, som förefinnes i Herr Adlercreutz' motion jemte det yttrande, han i dag haft, jemväl skola utgöra motiveringen för det yrkande, som i Kammaren blifvit gjordt i frågan. Men då jag för min del icke kan gå in på denna motivering, hvilken jag tror icke heller står i öfverensstämmelse med det beslut, Kammaren fattade i saken förlidet år, så kan jag ej utan andra motiv än dem, som nu blifvit framhållna, godkänna skrivelseförslaget, sådant det af reservanten från Första Kammaren blifvit framlagdt. Man ville i komitén åstadkomma en stor och tung apparat för förvaltningen af kronans domäner, men Första Kammaren uttalade sig genom sitt beslut i frågan förra året emot en sådan anordning, och jag föreställer mig, att Kammaren fortfarande är af samma mening. Uti denna Kammare var det emot hvarandra stridande meningar, som enades om att uppskjuta frågan, och här uttalades då en särdeles stor belåtenhet med de gamla redan nu gällande grunderna för förvaltningen af kronans domäner. Då jag för min del hvarken då eller nu kunnat godkänna dessa grunder, följer häraf, att jag ej heller kan biträda det af Herr Lyttkens framlagda skrivelseförslaget, om det skulle hafva till syftemål att behålla dem.

Chefen för Finans-departementet har förklaradt, att ett uppskof med frågan skulle vara nyttigt för att vinna någon erfarenhet om rätta sättet för frågans slutliga lösning, och jag för min del kan icke annat än dela hans uppfattning deri, att, så länge icke Riksdagen stadgat sin åsigt i frågan, det är svårt för regeringen att framlägga ett förslag, som har utsigt att vinna Riksdagens bifall. Jag kan således ej uttala ringaste klander mot regeringen derföre, att hon ej nu framlagt ett bestämdt förslag i domänfrågan. Allra helst, då vid förliden riksdag åsigterna, i synnerhet inom denna Kammare, vore särdeles stridande emot hvarandra, i afseende på skälen för och emot den då åsyftade och ifrågasatta domänstyrelsen, men dock eniga i beslutet om afslag på hvad som i detta afseende blifvit framstaldt. Jag finner således icke ringaste skäl att klandra regeringen för dess förfarande med frågan hittills och anser att Herr Finansministern har rätt uti den uppfattningen, att, innan Riksdagen stadgat sin åsigt om den riktning, hvori förslag till grunder för förvaltningen af rikets domäner skall utarbetas, Riksdagen ej bör på rak arm aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t i frågan, utan att uttala hvad man i själfva saken verkligen vill. Jag yttrade mig i sådan syftning vid för-

liden riksdag och gör det äfven nu, då väl ingenting kan vara olämpligare än att hos Kongl. Maj:t begära något, då man ej vet hvad man vill hafva.

Den talare på malmöbanken, som med särdeles stor förkärlek för komiterades förslag uppträd i frågan, har yttrat, att länsstyrelsen icke eger fackkunskapen, och att man derföre ej lämpligen bör lägga något af domänförvaltningsbestyren på länsstyrelsen. Jag beklagar då att vissa Konungens Befallningshafvande, vid uppgörandet af sina till Kongl. Maj:t ingifna förslag till domänintendenter, icke bättre uppfattat sin ställning än som skett, då de åtminstone i vissa fall handlat i rak strid emot bestämmelserna i det återopade Kongl. Brevet, att nämnde intendenter skola vara i orternas jordbruksförhållanden förtrogne och kunnige personer. Jag tror att om, i synnerhet de Konungens Befallningshafvande, som ansett sig icke ega tillräcklig fackkunskap, hade gått till väga på sätt Kongl. Maj:t föreskrifvit, de också skulle haft tillräckligt att stödja sig vid, då de särskilda frågorna föreläge till afgörande, der fackkunskapen kommit i fråga. Så har emellertid enligt min tanke förhållandet icke varit, åtminstone i vissa fall, och särskildt i de provinser jag närmast känner har Konungens Befallningshafvande, vid afgifvande af förslag till domänintendenter, mera följt den uppfattningen, att domänintendenterne böra hafva till ändamål att underlätta Konungens Befallningshafvandes egna göromål såsom embetsmän, och ej såsom varit afsedt, vinna ett praktiskt och godt resultat af förvaltningen af statens jordegendomar, och för detta mitt antagande finner jag jemväl stöd i Herr Adelcreutz' eget i dag angifna anförande.

Samme talare har äfven sagt, att Konungens Befallningshafvande skulle vara så öfverhopad af göromål, att man skäligen icke kunde belasta dem med flera. Min tanke är dock motsatsen, och att Konungens Befallningshafvandes göromål icke äro större, än att man mycket väl kan ålägga dem detta bestyr, åtminstone till det omfång, som Stats-Utskottet förlidet år föreslagit, och hvilket är den enda ntvägen för att kunna undvika den stora apparaten med den af komiteén föreslagna särdeles dyrbara centralstyrelsen. I Stats-Utskottets Utlåtande N:o 82 vid sistlidne riksdag anfördes äfven ganska talande skäl för denna mening, och således emot upprättandet af en särskildt styrelse, som man ansåg blifva en allt för vidlyftig och tungskött institution. Och jag tror, att dessa skäl fortfarande äro gällande. För min del anser jag derföre att, om man önskar framgång åt det af en reservant inom Utskottet framlagda skrivelseförslaget, man icke gerna kan antaga det oförändradt och på de motiv, som derför här i Kammaren äro afgifna. Väl medgifver jag, att Stats-Utskottets nyssnämnda utlåtande framkom i Riksdagens elfte timma och derföre måhända icke blef så fullständigt behandladt, som vederbort. Men ett faktum är, att Kongl. Maj:t, vid tillämpningen af det förberedande beslutet om införandet af en domänförvaltning, i hufvudsakliga delar stödt sig på det af Stats-Utskottet i fjor framlagda förslag, och då detta förslag jemte de då före-

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

slagna grunderna blefvo godkända äfven af Första Kammaren, har jag således anledning antaga, att det finnes majoritet inom Riksdagen för den åsigt, att berörda Stats-Utskottets förslag fortfarande skall utgöra underlag för domänförvaltningen inom riket. För att dock helt och hållet undanröjda den tanke, som finnes uttryckt i domänkomiténs betänkande och för hvilken ordföranden i komitén i dag ånyo sökt vinna gehör, så tager jag mig friheten att göra ett tillägg till Grefve G. Sparres i reservationen framlagda, och efter hvad jag hört uppgifvas, af Första Kammaren godkända skrifvelseförslag, hvarigenom Kammaren blir i tillfälle uttala en bestämd åsigt i frågan. Mitt förslag är sålunda, att "Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till ordnande af förvaltningen af kronans domäner i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som Stats-Utskottets Utlåtande N:o 82 vid sistlidne riksdag innehåller". Jag har med flit begagnat ordet "hufvudsaklig" på det att Kongl. Maj:t icke må behöfva hålla sig bestämdt inom den ram, som innefattas i de af Stats-Utskottet vid sistlidne riksdag framlagda grunder, utan hafva något mera frihet med hänsyn till de anmärkningar, som då framställdes, och hvarigenom man har mera utsigt att få ett förslag, som kan tillfredsställa så väl de som voro nöjda med detta förslag, som dem, hvilka af en eller annan anledning hade förslag till förändringar att framställa, men dock i hufvudsak vore ense med Utskottet. Jag hoppas, att Herr Lyttkens, som, efter hvad jag förmodar, i hufvudsak står på samma ståndpunkt som jag i afseende å principerna för domänfrågans behandling, icke skall hafva något emot detta tillägg, hvilket jag jemväl tror skulle kunna tillfredsställa de fleste af denna Kammares ledamöter.

Jag anhåller således om proposition å min nu gjorda framställning.

Herr Svensén: Efter det anförande, som en talare på skånebänken nyss hållit, har jag icke mycket att säga. Jag tror att ett uppskof med frågan om ordnande af förvaltningen af statens domäner är ganska välbetänt. Man kan icke gerna ordna denna förvaltning på ett tillfredsställande sätt förr än någon tids erfarenhet vunnits, och någon sådan erfarenhet har ännu icke erhållits.

Jag föreställer mig också, att det skulle vara ganska godt om Riksdagen, innan beslut fattades i fråga om domänförvaltningen, ville besluta öfver frågan om försäljning af vissa statens domäner, hvarom jag framställt förslag och i hvilken fråga mängen är ense med mig. Jag hoppas att Stats-Utskottet vid behandlingen af denna fråga kommer att derå lemna ett tillfredsställande svar. Det är helt naturligt, att, om en del af statens domäner skola försäljas, detta kommer att ega inflytande på frågan om förvaltningen af de återstående domänerna, hvilken fråga derigenom blifver lättare att lösa.

Grefve Sparre: Jag hade med anledning af hvad en ledamot i Stats-Utskottet, representanten från Skåne, yttrat i början af det. *Angående förvaltningen af statens domäner.* anförande, han nyss hållit, trott, att jag skulle kunna inskränka mig till att i allo instämma med honom, men då han sedermera uttalat åsikter, som i viss mån skilja sig från mina, och då en Konungens Befallningshafvande redan yttrat sig i frågan och jag vågar till en del vara af olika mening med honom, så anser jag mig böra något närmare redogöra för mina åsikter i ämnet.

Hvad först angår den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t tillåter jag mig fästa uppmärksamheten å följande förhållanden. Vid förra riksdagen hade Kongl. Maj:t på grund af domänkomiténs förslag gjort en framställning till Riksdagen angående ordnande af domänförvaltningen. Såsom Herr Sven Nilsson nyss nämnde, tycktes den så kallade domänkomiténs förslag dervid icke vinna Riksdagens sympatier, och jag kan icke neka till, att jag delade majoritetens åsigt. I anledning deraf och med stöd af Riksdagens uttalade mening, har Kongl. Maj:t vidtagit en provisorisk anordning af domänförvaltningen, hvilken anordning ännu icke varit tillämpad i mera än 2 $\frac{1}{2}$ månader. Jag hemställer då huruvida det skulle vara riktigt på sin plats, att Riksdagen nu genast inginge med en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och begärde framläggandet af ett förslag till ordnande af domänförvaltningen, vare sig på de grunder, som förra Riksdagen förkastade, eller några andra, om hvilkas beskaffenhet den ifrågakända skrifvelsen icke lemnar den ringaste aning, ty denna skrifvelse afser endast att Kongl. Maj:t skulle till nästa Riksdag framlägga "förslag till ordnande af domänförvaltningen", utan att tillika angifva något om förslaget innehåll. Ett fullständigt, systematiskt ordnande af förvaltningen af statens domäner är, mine Herrar, en så ytterst kinkig fråga, att man bör, synnerligen då det förslag, som redan blifvit uppgjort, icke vunnit Riksdagens bifall, lemna regeringen någon tid till att framställa ett annat, som kan vara lämpligare. Det minsta regeringen kan fordra, måste väl vara det, att hon får fortsätta med det system, som hon på Riksdagens egen begäran påbörjat, och derigenom erhålla någon erfarenhet om huru detta system opererar och genom de organer, som förvaltningen äro tillsatta, vinna erforderliga upplysningar, innan hon skall framlägga för Riksdagen ett alldeles nytt förslag. Reformen gå icke så lätt för sig, att man kan, i synnerhet då det är fråga om ekonomiska saker, likasom skaka fram dem ur armen. Jag kan således icke finna att regeringen redan vid nästa riksdag kan vara färdig att framlägga ett nytt förslag till definitivt ordnande af förvaltningen af kronans domäner.

Vid sådant förhållande torde det vara otvifvelaktigt att Riksdagen icke nu bör framkomma med en sådan omotiverad skrifvelse som den reservanten föreslagit och Första Kammaren antagit; i synnerhet som den lätteligen kunde få utseende att stå i strid med de åsikter, som i fjor uttalads. Jag kan sålunda, i likhet med den ärade talaren, som i afton först hade ordet, icke föreställa mig, att Kammaren skall acceptera detta förslag. Det

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

återstår då att pröfva det förslag, som nämnde talare framställt. Men det synes mig också vara temligen omotiveradt att nu, då regeringen ställt sig Riksdagens framställning till efterrättelse och gjort en provisorisk anordning af domänförvaltningen, genast begära framläggandet af ett detaljeradt förslag i samma syfte. Detta om detta. Jag tror således att Stats-Utskottet haft goda skäl för sin hemställan om afslag å motionen och jag yrkar bifall till denna hemställan.

Då emellertid en af mina embetsbröder här i Kammaren yttrat sig om omöjligheten att låta den nuvarande anordningen af domänernas förvaltning fortfara, ber äfven jag att få säga min mening härutinnan. Jag för min del kan omöjligen godkänna domänkomiténs förslag om inrättande af en särskild så kallad domänförvaltning, bestående af en ordförande här i hufvudstaden och sex domänintendenter i orterna. Antalet domäner inom rikets olika delar är nemligen allt för stort, för att förvaltningen af och tillsynen öfver dem skulle kunna på tillbörligt sätt handhafvas af en på detta sätt sammansatt styrelse. I Elfsborgs län t. ex. finnes en så stor massa domäner, ej mindre än 298, att, om en noggrann tillsyn öfver dem skall utöfvas, ensamt härför erfordras en särskild intendent. Det yttrades visserligen under förmiddagens diskussion rörande nu förevarande punkt, att det endast vore ett begränsadt antal nya arrenden, som under detta och följande år ända till 1880 skulle uppgöras, och att vid sådant förhållande med skäl kunde frågas, hvad domänintendenterna under den tiden skulle hafva att göra; men att denna uppfattning af förhållandena är oriktig, tror jag blifva uppenbart vid betraktande af hvad jag anført rörande tillsynen öfver domänerne. Huru mycket domänintendenten i Elfsborgs län redan nu har att göra, visas t. ex. deraf, att han under min vistelse i Venersborg för några dagar sedan hade en så stor mängd ärenden att för mig föredraga, att jag fann mig befogad fråga honom, om han förestälde sig att jag ej hade något annat att göra än att sysselsätta mig med det arbete han förelade mig. Och så är äfven, enligt sakens natur, utan tvifvel förhållandet i öfriga större län. Här är nemligen icke endast fråga om uppgörande af planer för de egendomens ändamålsenliga skötsel och vård, hvilka nu skola utarrenderas, utan äfven om tillsynen öfver denna massa statsegendomar, spridda på en stor yta, som redan nu äro utarrenderade. Ytterligare måste ihågkommas, att tillsynen öfver större delen af dessa sistnämnde egendomar hittills handhafts af regementenas boställsdirektioner, understödt af regementsbefälet, som åter understöds af kompanibefälet, som till sitt biträde haft korporalerna och soldaterna. Arrendatorerna hafva sålunda öfver sig haft en sådan massa fiskaler, att de icke vågat begå några olagligheter; ty de hafva vetat, att i så fall, detta genast skulle hafva blifvit till vederbörande inrapporteradt. Huru nödvändig denna stränga kontroll är, derpå må det tillåtas mig anföra ett exempel. Under mitt senaste besök i Venersborg föredrogs, bland annat, af domänintendenten ett ärende rörande olaga rifning och flyttning af hus, hvilket en arrendator låtit komma sig till last,

under förebärande att husen voro hans egendom. Arrendatorn trodde naturligtvis att, sedan den förra stränga fiskaliska tillsynen öfver arrendet upphört, kunde han göra hvad han ville, ty ingen hade reda på hvad han företog sig. Men huru skall väl t. ex. en domänintendent kunna utöfva den stränga, öfvervakande tillsyn, som, på sätt jag nämnt, utöfvades förr af så många olika myndigheter öfver militieboställena, då han ju under sin kontroll skulle komma att hafva ej mindre än sjettedelen af Sveriges samtliga domäner. En dylik kontroll kan icke utöfvas annorledes än genom kronobetjeningen i orterna. Jag har också, i egenskap af landshöfding, redan ålagt kronobetjeningen i Elfsborgs län den kontrollerande befattning i afseende på länets domäner, som förut, hvad militieboställena angick, utöfvades af de nyss uppräknade militära auktoriteterna. Att jag, i likhet med den min högt ärade embetsbroder, som på förmiddagen hade ordet i denna fråga, varit mycket orolig för den nya förvaltningsdetalj, som sålunda lagts på mina skuldror, vill jag icke förneka, lika litet som jag vill påstå att denna oro nu blifvit mindre än den var att börja med; men min öfvertygelse är, att hvarje Konungens Befallningshafvande, som föredrager arbetet framför hvilat, kan genom sina underordnade, kronobetjeningen, utöfva en gagnande verksamhet i fråga om tillsynen öfver statens domäner, en verksamhet åtminstone i någon mån motsvarande den, som förr öfver en stor del af dem utöfvades af de militära myndigheterna. De sex domänintendenter, som domänkomitén föreslår för hela riket, skulle naturligtvis sjelfve omöjligen kunna utöfva denna stränga tillsyn, utan kontrollen måste äfven i det fallet utöfvas genom kronobetjeningen, som skulle i första hand öfvervaka det sätt, hvarpå arrendatorerne fullgjorde sina skyldigheter mot staten och till vederbörande domänintendent rapportera hvad emot dem i sådant hänseende kunde vara att anmärka. Domänintendenten åter skulle ingifva sin rapport till Konungens Befallningshafvande i det län, der den utarrenderade fastigheten vore belägen och uppmana honom vidtagna erforderliga åtgärder. Men männe det icke då är vida enklare och ligger närmare till hands att i stället för en dylik omväg kronobetjeningen — hvilket nu är förhållandet — inlemnar sina rapporter direkte till Konungens Befallningshafvande i länet, der domänintendenten är föredragande och der ärendet sålunda genast och omedelbart kan blifva afgjort. Det är dessutom temligen naturligt att, om domänintendenterne för den tillsyn de skola utöfva öfver domänerne, måste vända sig till kronobetjeningen, denna lätteligen kan falla på den tanken, att de icke egentligen subordinera under domänintendenterne, utan under Konungens Befallningshafvande samt sålunda sköta sitt uppdrag att i första hand kontrollerna domänarrendatorerne mindre väl och noga, än om de visste sig i detta som i alla andra fall lyda under Konungens Befallningshafvande, till honom få inlemna sina rapporter och af honom mottaga sina order.

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Det har vidare under förmiddagens diskussion yttrats att, om föreskafven i den för domänintendenterne nu gällande in-

*Angående
förrättningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

struktion, att i synnerhet besigtning af domän utaf större betydelse skall verkställas af domänintendenten, skall tydas så, att med domäner af större betydelse skulle förstås endast sådana som vore värda 40 å 50,000 kronor eller derutöfver, så blefve antalet domäner hvarje intendent skulle besigtiga ej stort. Detta kan likväl icke vara instruktionens verkliga syfte. För min del har jag åtminstone ej uppfattat instruktionen sålunda; tvärtom, jag har tillstyrkt intendenten i Elfsborgs län att, så snart hans tid det medgifver, besigtiga länets alla 298 domäner, de mindre så väl som de större, åtminstone till dess han själf förvärfvat sig fullständig och tillförlitlig kännedom om alla de fastigheter han har om hand. Huru en dylik noggrann kännedom deremot skall kunna förvärfvas af de sex domänintendenter, som enligt domänkomiténs förslag sig emellan skulle dela värden af och tillsynen öfver kronans fastigheter i hela riket, är åtminstone för mig alldeles obegripligt. Jordbruksförhållandena i ett land så vidsträckt som vårt äro så olika och fastigheterna i de särskilda länen så varierande både beträffande antalet och värdet, att en intendent i hvarje större län åtminstone får alldeles tillräckligt att göra, om han skall med erforderlig uppmärksamhet hålla tillsyn öfver alla länets domäner, större och mindre. Med domäner i nu förevarande hänseende menas nemligen, efter min uppfattning, icke blott de större, utan alla statens egendomar, de mindre så väl som de större. Erfarenheten visar också, att de mindre domänerna icke äro de, som lemna staten den relativt minsta inkomsten.

Vidare har yttrats att, om Konungens Befallningshafvandes myndighet i fråga om domänerna skulle komma att inskränkas till endast en rådgifvande, själfva upprättandet af arrendekontrakten sålunda tillkomma Kammarkollegium, och sakkunskapen förefunnas endast hos den föredragande intendenten men ej hos landshöfdingen, denna sakkunskap möjligen icke skulle komma Kammarkollegium till godo, utan endast landshöfdingens egen mening, som kunde skilja sig från föredragandens. Först och främst vill jag häremot anmärka, att intendentens ställning såsom föredragande af landbruksärenden inför Konungens Befallningshafvande ännu icke blifvit fullkomligen bestämd; men härför behöfves blott att tillägga eller ändra några paragrafer i landshöfdinginstruktionen. Hvad beträffar faran deraf, att sakkunskap skulle komma att saknas hos Konungens Befallningshafvande, må det tillåtas mig erinra, att jordbruksnäringen är en så öfvermåttan vigtig del af vårt näringslif, att en landshöfding, som icke skaffat sig någon sakkunskap i det ämnet, åtminstone så mycket att han med tillhjälp af en i jordbruksnäringen skicklig föredragande kan fatta sitt beslut i den eller den saken, ej är sin plats fullt vuxen. Så mycket åtminstone bör en landshöfding alltid söka sätta sig in i jordbruksnäringen, att han vet hvad länets jordbruk göres behöf. Går jag att betrakta dem, som i närvarande stund äro landshöfdingar, för att se till om de skulle vara sådana idioter i landthushållningen, som man velat påstå, så finner jag, för att börja längst i söder, att landshöfdingen i Malmöhus län är en ganska

stor jordegare och jag kan icke föreställa mig att han skulle vara så enfaldig i jordbruk, att han icke på föredragning af en skicklig jordbrukare kan fatta sina beslut i sådana ämnen. Går jag derefter till landshöfdingen i grannlänet, nemligen i Kristianstads län, så finner jag att han är den störste jordegaren i länet, länge varit jordbrukare och antager fördenskull att han icke är oerfaren i sådana ämnen. Samma förhållande är det med landshöfdingen i Blekinge län, han är också den störste jordegaren i sitt län, har i flera år sjelf skött sitt jordbruk och bör således ej sakna kännedom om jordbrukets skötsel. Går jag vidare till landshöfdingen i Göteborgs län, så är han också en stor jordegare, har sjelf sysselsatt sig i flera år med jordbruk och bör således förstå sig på dessa saker. Går jag derefter till landshöfdingen i Elfsborgs län, så, utan att vilja briljera med hans kunskap i jordbruk, vill jag dock tro att han, under förutsättning att han får en i jordbruk skicklig man vid sin sida, skall kunna sköta de ärenden, som i fråga om domänerna kunna förekomma. Går jag till Vermlands län, så finner jag att landshöfdingen derstädes är en jordbrukare med stor praktisk skicklighet och om jag vänder mig till Södermanlands län, så finner jag att landshöfdingen i nämnda län är en gammal jordbrukare, som naturligtvis bör hafva stora insigter i detta ämne. Samma förhållande är det med landshöfdingen i Upsala län, som likaledes under lång tid med utmärkt skicklighet skött jordbruk. I Vesterbottens län är landshöfdingen en gammal militär, som under en stor del af sin lifstid sysselsatt sig med jordbruk, och landshöfdingen i Norrbottens län är en landtmätare, som väl bör hafva någon kännedom om jordbrukets vård och skötsel. Med ett ord, om jag ser på de fleste af nu varande landshöfdingar, så äro de icke så oerfarna, att de icke böra kunna begripa jordbruksförhållandena något så när, åtminstone med en skicklig föredragande vid sin sida.

Återstår att taga i öfvervägande det påståendet, att Konungens Befallningshafvande redan hafva så mycket att göra att de icke kunna medhinna allt, om detta skall läggas till. Derå svarar jag att Konungens Befallningshafvande just af denna orsak fått vid sin sida en intendent, som skall vara föredragande i dessa ärenden, och, ehuru jag icke kan instämma med den ärade talaren på skånebänken i hans påstående att landshöfdingarne icke hafva så mycket att göra, — ty jag upprepar hvad jag förut sagt, att en landshöfding, som skall sköta alla sina göromål, har alldeles gränslöst mycket att göra, — vill jag dock tro att, med det ytterligare biträde han finge, bör han kunna sköta sina många göromål. Han har nemligen redan mycket att skaffa med sådana göromål, dels sasom ordförande i regementenas boställsdirektioner, dels beträffande landsstatens indragna boställen äfvensom ecklesiastikstatens boställen. Dessutom, mine Herrar, torde Kongl. Maj:t kunna fordra att Hans Befallningshafvande under alla förhållanden skall hafva tillsyn öfver statens domäner; och den ställning, som landshöfdingen har i sitt län, är sådan, att han onekligen är den lämpligaste att, med tillhjälp af en skicklig föredragande, handlägga

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

de göromål, som kunna af domänernas vård föränledas, i synnerhet om vissa konsiderationer måste iakttagas vid den afvägning af förhållandena, som vid antagande af nya arrendatorer måste ega rum.

Hvad angår styrelsen i högsta instans eller Kammarkollegium, så har man sagt att den kollegiala formen vid ärendenas afgörande skulle åstadkomma långsamhet. Det är likväl icke ännu klart, huru Kongl. Maj:t tänker ordna denna öfverstyrelse. Kongl. Maj:t har nu tillsatt ett kammarråd, som skall föredraga jordbruksärenden, men om Kongl. Maj:t finner den kollegiala förvaltningsformen för tung, så kan Kongl. Maj:t förordna om dessa ärendens utbrytning från kollegiet. Rom byggdes icke på en dag och icke kan man väl begära att allt detta skall vara färdigt på en gång. Det är just detta som tiden och erfarenheten skall lära oss. Det är derföre jag icke kan låta förmå mig att gå in på afsändandet af en skrifvelse i detta ämne till Kongl. Maj:t, åtminstone icke en skrifvelse, sådan som reservanten i Första Kammaren föreslagit, hvilken ingenting innehåller. Men jag är afven emot en skrifvelse i hvilken man begär att Kongl. Maj:t skall införa det system, hvarför han redan vidtagit en mängd åtgärder, ty jag är fullkomligt öfvertygad derom att Kongl. Maj:t, så snart han erhållit nödig erfarenhet i saken, skall reglera förhållandena i samma syfte.

Jag ber slutligen att få tillägga några ord till hvad jag redan nämnt om landshöfdingens befattning med likartade göromål. Hvad militieboställena angår, så är han ordförande i boställsdekretionerna, och då han der är egentligen den ende civile ledamoten, ty alla de andra äro militärer, så är det ju naturligt att på honom kommer att hvila det egentliga ansvaret. Sålunda kan jag icke finna att de nu meddelade föreskrifterna medfört någon synnerlig tillökning i hans göromål. Hvad som verkligen är en ökning i dessa göromål, är den tillsyn öfver arrendatorerne, som af militieboställen hittills utöfvats genom befälet. Men denna tillsyn måste han hafva i alla fall, man må ställa till huru man vill, emedan den måste utöfvas af kronobetjeningen; det finnes ingen annan att taga till.

Skulle Herrarne deremot vilja tillsätta en stab af subalterner för att utöfva denna tillsyn, bildades derigenom en ny corps af embetsmän, hvilket jag dock icke tror att denna Kammare skulle se med särdeles blida ögon. Dessutom utöfva ju landshöfdingarne jemte domkapiteln redan förut tillsyn öfver de ecklesiastiska boställena, äfvensom öfver landstatens boställen och äro således förfarna uti denna branche af verksamhet. Att de derutinnan subordinera under Kammarkollegium, är väl icke att undra öfver, då det väl bör finnas en för hela riket gemensam myndighet, som handhafver den högsta ledningen och tillser att enhet finnes uti förvaltningen. Och om landshöfdingens förslag äro förtjenta af uppmärksamhet, är jag öfvertygad att den högsta myndigheten vid dessa förslag fäster tillbörligt afseende.

Jag fruktar att hafva tröttat Herrarne med ett alltför långt

anförande och vill derfor avsluta detsamma med den förklaring, att jag anser Utskottets hemställan i detta afseende vara väl motiverad, hvarföre jag också tillstyrker bifall till densamma.

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Chefen för Kongl. Finansdepartementet, Herr Statsrådet Forssell: Den talare, som sist på förmiddagen hade ordet, tog sig af mitt yttrande till statsrådsprotokollet, att man af de nyanstälde domänintendenterna kunde hoppas en större sakkunskap, som uti ett kommande stadium af denna frågas behandling kunde blifva af stort gagn, anledning förmoda, att deruti skulle ligga någon hänsyftning på vissa bristfälligheter i den sakkunskap, som Kongl. Maj:t vid frågans föregående behandling haft att tillgå. Denna sakkunskap var då hufvudsakligen representerad af den komité, uti hvilken den ärade talaren var ordförande, och den hänsyftning, som han misstänkte eller förmodade, skulle således hafva gällt denna komité. Jag begagnar tillfället att försäkra honom, att någon sådan hänsyftning icke låg i mina tankar, när jag nedskref dessa ord, och jag vågar påstå, att man icke utan ett våld på orden kan i dem läsa in en sådan antydan. Då Kongl. Maj:t icke kunde antaga allt hvad komitén föreslagit, kom detta sig icke af något misstroende till komiténs sakkunskap, utan helt enkelt deraf, att den i fråga om förvaltningen af statens domäner i vidsträcktaste mån ville tillämpa principer, som egentligen tillhöra förvaltningen af privategendom. Jag får i detta hänseende erinra Kammaren, huruledes komitén föreslog, ibland annat, att nybyggnads- och stängselskyldigheten skulle öfvertagas af staten, som äfven i öfrigt skulle komma att ganska skarpt ingripa uti arrendeväsendet, hvarigenom en afgjord brytning med hittills gällande system komme att ega rum. Dessutom föreslog komitén, att förvaltningen af kronans domäner helt och hållet skulle utbrytas från länsstyrelsernas verksamhet. I dessa hänseenden iakttog Kongl. Maj:t en mera konservativ ståndpunkt än Herrar komiterade. Att Kongl. Maj:ts förslag dock icke vann Riksdagens godkännande torde likväl, såsom hvar och en kan erinra sig, mindre hafva berott derpå att för litet, än att för många af de förändringar, som komitén föreslagit influtit uti detta förslag. Då emellertid den ärade talaren förordade den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t och detta, såsom af hans yttrande syntes mig framgå, i den förhoppning, att Kongl. Maj:t skulle finna anledning att till nästa Riksdag framkomma med komiténs förslag, skulle, derest en sådan skrifvelse kunde omkring sig förena rent motsatta åsigter och målsmännen för de olika meningarne finge hvar för sig i densamma inlägga sina skiljaktiga meningar, detta endast vara egnadt att styrka mig i den på förmiddagen uttalade uppfattning, att en skrifvelse komme att för Kongl. Maj:t hafva mindre betydelse, än en Riksdagens skrifvelse bör ega, särdeles i ett ämne, der Riksdagen ensam har beslutanderätten.

Den ärade talaren öfvergick derefter till en vidlyftig och skarp kritik af de bestämmelser, som blifvit meddelade i Kongl.

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Maj:ts nådiga bref den 9 November 1877 rörande domänförvaltningens ordnande. Denna kritik syntes mig hufvudsakligen hvilat på antagandet, att länsstyrelserna icke i något fall äro lämpliga att omhänderhafva nämnda förvaltning, på samma gång den eget nog skulle ådagalägga att för domänförvaltningens handhavande ej erfordras andra egenskaper än som nu finnas i länsstyrelsen representerade och att jordbrukskunskap är för densamma af ingen nytta. Kammaren har nu varit i tillfälle att höra en annan Konungens Befallningshafvande med icke mindre erfarenhet och tillhörande ett län, som ännu mera än Malmöhus län är försedt med kronoegendomar, förklara att, om nödiga arbetskrafter ställes till länsstyrelsernas förfogande, skulle skötandet af ifrågavarande ärenden icke falla utom länsstyrelsernas befogenhet samt att det ur flera synpunkter skulle vara mindre ändamålsenligt att skilja dessa styrelser från den lokala förvaltningen af kronans domäner. Erkännes detta, synes mig flera af de betänkligheter, som den ärade talaren framhöll, böra förfalla. Kongl. Maj:t har genom nyssnämnda bref till länsstyrelsernas disposition ställt för ifrågavarande ändamål erforderliga arbetskrafter. Naturligtvis har, då det är fråga om jordegendomar utarrendering, beskrifning och besigtning, Kongl. Maj:t gjort det uttryckliga förbehåll att dessa arbetskrafter skola hafva vissa kvalifikationer och förden skull ålagt Sina Befallningshafvande att vid uppsättandet af förslag till domänintendenter i främsta rummet göra afseende på personernas insigter uti länets jordbruksförhållanden.

Den ärade talaren uttalade nu en från Kongl. Maj:t fullkomligt afvikande mening, då han förklarade, att, såsom domänförvaltningen för närvarande är anordnad, insigter i jordbruksväsendet hos domänintendenterne icke skulle komma att lända till synnerligt gagn. Han sökte visa, att en i jordbruk insigtsfull domänintendent icke under nuvarande omständigheter skulle kunna hafva så synnerligen mycket att göra. Jag befarar dock, att han dervid icke fullt beaktat allt hvad uti Kongl. Maj:ts ifrågavarande bref finnes föreskrifvet. Hvad nemligen först beträffar bestämmandet af maximibelopp för arrendet så är väl sant, att fastställandet af dessa belopp för sådana egendomar, i afseende å hvilka optionsrätt icke finnes, numera icke har samma betydelse som förut, då optionsrätt fans, och som den fortfarande har för sådana egendomar, der denna rätt ännu kvarstår. Men det får dock icke förbises, att maximiarrendets bestämmande har en afgörande betydelse, till förekommande deraf, att täflan vid auktioner kommer att uteslutande kastas på städjekapitalet; och då så är, kan väl icke heller förnekas, att ju icke det är af ganska mycken vigt, att maximiarrendet sättes till sitt rätta belopp. Ty i annat fall och om vid en arrendeauktion täflan uteslutande skulle kastas på städjekapitalet, blir det ju alltid den mest kapitalstarke bjudaren som får öfverhanden.

Vidare yttrade den ärade talaren, att, då Kongl. Maj:t föreskrifvit, att domänintendenten skall hafva till åliggande att förätta ekonomisk besigtning å kronans egendomar endast i det

fall att Konungens Befallningshafvande "på grund af egendomens betydighet eller annan omständighet honom dertill förordnar", denna föreskrift skulle hafva till följd, att dylik besigtning komme att af domänintendenten förrättas endast å de allra största egendomarne, eller sådana hvilkas taxeringsvärde uppginge till 40,000 kronor eller derutöfver. För min del kan jag icke utur ifrågasvarande stadgande utleta någon sådan mening. Detta stadgande afsåg endast att befria domänintendenten från besväret med att förrätta dylika besigtningar å de allra minsta egendomarne, att på så sätt göra hans ställning hållbar, och att åt Konungens Befallningshafvande öfverlåta bedömandet af, huru många dylika besigtningar domänintendenten, utan att åsidosätta sina öfriga viktigare göromål, möjligen kan medhinna. Sådana besigtningar förekomma nemligen i åtskilliga län till ganska stort antal; men då en väsentlig del af dem afser lägenheter af endast ringa omfattning, har man ansett att dessa utan någon olägenhet skulle kunna förrättas af kronobetjeningen. Jag föreställer mig derfore att åt det ifrågasvarande stadgandet, om det läses rätt, svårligen skall kunna gifvas en så godtycklig tolkning, som den ärade talaren deri velat inlägga.

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Vidare är föreskrifvet att domänintendenten skall verkställa nödig undersökning och beskrifning öfver de till utarrendering förekommande kronoegendomar, och jag vågar påstå, att dylik beskrifning, hvilken också den komité, i hvilken talaren var ordförande ansåg särdeles maktpåliggande, är af ganska stor vikt för vederbörande spekulanter och bör kunna utöfva icke så oväsentligt inflytande på de anbud, som vid en auktion komma till afgifvas. Vid sådant förhållande kan det väl icke anses ligkiltigt, utan tvärtom vara af ganska mycken betydelse, om den som uppställer denna beskrifning besitter erforderliga insigter i jordbruksväsendet.

Slutligen är det ock ett åliggande för domänintendenten att tillhandagå med de upplysningar och det biträde vid kronoegendomarnes vård, som Konungens Befallningshafvande kan honom affordra. Jag antager att, såsom Kammarens ledamöter nyss hört beskrifvas af en annan landshöfding, det finnes icke så litet att göra för vården om kronans egendomar inom ett län och att ju större insigter den som fått denna vård sig anförtrodd har i jordbruksväsendet, dess bättre bör han väl äfven kunna lösa den uppgift som blifvit honom förelagd. Om derfore en domänintendent icke kan vara staten till annat eller större gagn, än förut landskamreraren varit, så torde felet vara att söka icke i innehållet af de utaf Kongl. Maj:t i ämnet meddelade bestämmelser, utan deruti att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke till befattningen föreslagit rätt person.

Till sist ber jag med anledning af den af mig först åsyftade talarens antydning derom, att Kongl. Maj:t vid fördelningen af anslaget till den lokala domänförvaltningen icke skulle tagit tillbörlig hänsyn till antalet af de egendomar inom de olika länen, som under de närmaste åren förekomma till utarrendering — få

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

nämna att jag icke varit i saknad af material för bedömandet af jemväl denna del af frågan. Från Kammarkollegium var nemligen ingifven en förteckning, upptagande såväl samtliga kronans egen- domar inom hvarje län, som särskildt dem som under åren 1879 —1881 förekomma till utarrendering. Det skulle blifva alltför vidlyftigt att nu här redogöra för förhållandet inom samtliga länen i detta afseende; men för att visa det hänsyn äfven till dessa omständigheter verkligen tagits vid anslaget's fördelning, tillåter jag mig nämna att, efter hvad jag nu särskildt erinrar mig, Stockholms, Göteborgs och Bohus län icke erhållit någon domän- intendent just derföre, att antalet af de egendomar, som under de närmaste åren kunde ifrågakomma till utarrendering inom de nämnda länen, var mindre än i något af de län der domäninten- dent tillsatts.

Herr Key: Då jag på förmiddagen i likhet med den ärade talaren på malmöbanken yrkade bifall till den af Herr Grefve G. Sparre afgifna reservation, var det deremot visst icke på samma grunder. Jag anmälde mig också på förmiddagen att erhålla ordet ånyo i anledning af den ärade talarens i mitt tycke onödigt skarpa anmärkingar och måhända något vid sidan af sjelfva saken; jag anhåller derföre att här med ens, hvad dessa beträffar, få skilja mig från honom.

Den högt ärade talaren på malmöbanken är för detta minister, är landshöfding och har varit ordförande i domänkomitén. Han är således mycket sakkunnig och mer kompetent än de flesta att yttra sig i detta ämne. Jag kan dock icke tillerkänna honom i egenskap af för detta minister någon särskild rätt till missnöje i frågan och jag är äfven fullkomligt öfvertygad om att hans visade missbelåtenhet icke heller har någon grund i detta förhål- lande. Han yttrade emellertid, att han "skulle vara mera än människa", om han icke skulle kunna anses berättigad att hysa missnöje med den behandling förevarande fråga rönt. Från den synpunkten, att han varit ordförande i domänkomitén tillstår jag också att ett dylikt missnöje är mera berättigadt; men jag vågar hemställa till honom huruvida icke detta missnöje borde drabba Riksdagen *åtminstone* i lika hög grad som Herr Finansministern, ty det var Riksdagen, som underkände domänkomiténs utlåtande — det vill säga först Stats-Utskottet och sedermera Riksdagen i sin helhet. Jag får äfven bekänna, att den ärade talarens an- märkingar möjligen skulle på mig gjort större uttryck, om icke talaren i egenskap af sjelf landshöfding sökt att aflyfta en del af bördan med domänförvaltningen från länsstyrelsen och förlägga den till den föreslagna centralstyrelsen.

Den ärade talaren yttrar i sin motion följande: "En annan olägenhet är, att genom den nuvarande anordningen länsstyrelserna betungas med en förvaltning, som för dem i sjelfva verket måste vara främmande och som i åtskilliga län åstadkommer en högst obillig tillökning i de förut dryga göromålen och det ej mindre dryga ansvaret". Sedermera yttrar han, att alla, som i frågan sig

utlåtitt, domänkomitén, Kongl. Maj:t och äfven Stats-Utskottet hafva varit af den mening "att länsstyrelserna borde vara friade från den i så betydlig tillväxt stadda förvaltningsgrenen". Hvad Stats-Utskottet särskildt beträffar, har jag långt ifrån kunnat uppfatta dess utlåtande vid förra riksdagen i hvilket jag deltog, på samma sätt som den ärade motionären gjort, ja, jag vågar påstå att detta gick tvärtom i en motsatt riktning. Jag har detta utlåtande till hands och ber att få erinra den ärade motionären om 5, 6, 8 och 25 punkterna af detsamma. Stats-Utskottet säger nemligen i 5 punkten af det förslag, Utskottet förlidit år till Riksdagen afgaf: "Efter erforderlig undersökning skall en lokalnämnd, bestående af en utaf Kongl. Maj:t för det område, Kongl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, för viss tid förordnad ordförande samt två i landtbruk och affärsförhållanden kunnige män, hvilka, jemte lika antal suppleanter af landstinget för landstingsområdet eller viss del deraf årligen utses, uppgöra och jemte nödig egendomsbeskrifning till vederbörande förvaltningsmyndighet insända förslag till sättet för egendomens utarrendering". Vidare säges der: "Sedan sålunda inkomna förslag blifvit granskade och vederbörande i saken fattat beslut skall underrättelse om detta beslut jemte nödiga handlingar öfversändas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i det län, der egendomen är belägen." Så kommer 6 punkten: "Derefter låte Kongl. Maj:ts Befallningshafvande genom kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det fastställda arrendevärdet samt öfriga nödiga anvisningar, utsätta viss tid, då arrendeanbud å egendomen kunna vid offentlig auktion inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvas" o. s. v. — en mängd föreskrifter om hvad Konungens Befallningshafvande härvid hafva att göra. Jag kan således för min del icke fatta att Stats-Utskottet har så skrivit, som den ärade motionären å sin sida funnit vara fallet.

På förmiddagen instämde jag helt kort i Herr Lyttkens yrkande om bifall till Herr Grefve Sparres reservation, men detta skedde icke i akt och mening att af denna reservation tillspetsa någon lars för att dermed träffa Herr finansministern, utan min mening — det är endast för mig sjelf jag här talar — gälde saken och uteslutande den.

Detta provisoriska ordnande af domänförvaltningen kan icke fortsättas mycket längre och i detta fall gifver jag den ärade motionären fullkomligt rätt. Han säger nemligen i sin motion äfven följande: "Om det redan var illa, att frågan vid förlidne riksdag e blef definitivt ordnad, så vore det visserligen ännu betänkligare, om man tryggade sig dervid, att den tillfälliga ordningen för år 1878 utan skada kunde ytterligare fortfara". Jag ber att helt och hållet få instämma i dessa ord af den ärade motionären. Att detta provisoriska tillstånd bör få ett slut är alldeles gifvet. Emedan utarrenderingen efter de antiqverade grunderna icke kan vara lämplig och kostnaderna för den lösa organisation som provisoriskt ordnats redan nu, såsom den ärade tälaren på malmöbanken ådagalagt, i förhållande till förvaltningens

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

omfattning äro för stora, så att, då man kommer till ett definitivt reglerande, man antagligen skall få en vida större apparat, än man från första början afsett och möjligen varit behöflig.

Att Stats-Utskottets förslag i fjor icke vann Riksdagens bifall härrörde sig icke deraf, att förslaget till sitt innehåll ogillades, utan helt enkelt deraf att Utskottets betänkande ankom till Riksdagens kansli den 11 Maj och behandlades i Kamrarne den 15 Maj, eller *sista* dagen af den ordinarie tiden för Riksdagens samvaro. Under sådana förhållanden hade man icke ro, ej heller tid att fullständigt granska detta vidlyftiga förslag. Men af diskussionen framgick ténligen tydligt, att detsamma icke klandrades med afseende å dess hufvudsakliga innehåll, utan att man ville hafva ett uppskof för att icke löpa fara att till följd af den knappa tiden fatta ett förhastadt beslut. Om man nu skulle besluta en sådan skrifvelse som Grefve Sparre föreslagit men med det af Herr Sven Nilsson i Efveröd gjorda tillägg, tror jag att detta kanske vore bättre, äfven derföre att man derigenom ginge Herr finansministerns här i dag yttrade önskingar till mötes att få närmare besked än hvad Grefve Sparres reservation innehåller om hvad man inom Riksdagen tycker och tänker i saken. Och jag tror äfven att den lilla skiljaktighet, som derigenom skulle uppstå mellan Första och Andra Kammarens beslut icke vore svår att utjemna. Jag vågar fördenskull fortfara i mitt yrkande om en skrifvelse i det af reservanten angifna syfte men med det tillägg, som Herr Sven Nilsson i Efveröd föreslagit och som afser att den definitiva lösningen af frågan skulle ske i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som innefattas i Stats-Utskottets vid förra riksdagen afgifna utlåtande. Skulle emellertid Utskottets nu föreliggande betänkande vinna bifall, anser jag icke heller detta vara någon synnerlig olycka, blott ett uppskof till nästa riksdag, vid hvilken vi måhända i allt fall torde kunna få emotse ett förslag från Regeringen till en definitiv organisation. Men mig synes det bättre att, i något vidsträcktare mån än i reservationen skett, angifva hvad man vill, och att få detta, mer än af sjelfva debatten i Kamrarne kunnat framgå, på samma gång mera bestämdt. Jag instämmer derför med Herr Sven Nilsson.

Herr Lyttkens: Då jag i förmiddags understödde förslaget om en skrifvelse i det af reservanten, Herr Grefve Sparre angifna syfte, skedde det alldeles icke i afsigt att vinna en sådan lösning af frågan, som den ärade representanten här midt framför mig önskar. Jag vill alldeles icke instämma i hans kritik öfver de åtgärder, som redan äro vidtagna, ty man kan ju icke begära att de redan skulle kunna bära frukt. Jag tänkte mig att man i skrifvelsen skulle åberopa den erfarenhet, som under loppet af detta år skulle kunna inhemtas af den organisation, som redan börjats. I likhet med Stats-Utskottets ärade vice ordförande anser jag det vara fullt ändamålsenligt, att tyngdpunkten i den nya förvaltningen förläggas hos landshöfdinge-embetena, och jag instämmer med Herr Grefve Sparre i att landshöfdingarne böra

kunna medhinna de ökade göromål, som derigenom förorsakas dem. Skulle i ett eller annat län så icke blifva förhållandet, tror jag att saken vore lätt hjälpt dermed, att Kongl. Maj:t förbjöde sina Befallningshafvande att sysselsätta sig med hvarjehanda enskilda uppdrag, såsom till exempel att vara verkställande direktörer i bolag och dylikt, hvilka enskilda uppdrag understundom kunna vara så omfattande, att länet mycket litet får se sin höfding. Hvad derutöfver kunde behövas finge man väl hjälpa genom anslag till arbetskrafternas förstärkande. Och ett första steg i sådan riktning är ju redan taget genom de nya domänintendentsbefattningarnes inrättande. Det är visst icke min mening att underskatta domänkomiténs förslag. Det har onekligen sina *stora förtjenster*. Men äfven fel, hvaraf de förnämsta äro dels en dyr och tung mekanism för styrelsen, dels att makten lades i en enda persons hand, nemligen hos chefen för den nya styrelsen, hvilken skulle ega bortlemna ett arrende till en person, oberoende af maximianbud och till och med af om anbud ens funnes afgifvet af den som tilldelats arrendet af ett kronans domän — en makt, som, på sätt Kammarkollegii president erinrat, är dels alldeles oerhörd och hittills okänd inom vår administrativa förvaltning, och olämplig, i det att den centrala förvaltningen och dess chef skulle till följd af vårt lands vidsträckthet omöjligen kunna förskaffa sig den lokala och speciella kännedom om förhållandena i de skilda orterna eller den personkännedom, som Konungens Befallningshafvande måste antagas hvar i sin ort ega. Jag går till och med så långt, att jag påstår, att hvad som kan med skäl anmärkas emot det af fjolårets Stats-Utskott framlagda betänkandet, är just att Utskottet hemtat i detta afseende snarare för mycket än för litet utur komiterades förslag. Genom Utskottets förslag skulle det nemligen stå uti vederbörande centralförvaltnings makt och myndighet att blott på grund af dess subjektiva uppfattning tillsätta som arrendator hvem de för godt finna, utan att behöfva fästa afseende vid de af de lokala myndigheterna uppgjorda förslag, som skulle hufvudsakligen grundas på högsta anbudet; detta är ju ett väsentligt fel i Utskottets förslag, hvilket äfven är behäftadt med flera andra brister.

Mycket riktigt har Herr Finansministern mot domänkomiténs förslag anmärkt, att den helt och hållet stält sig på den enskilde jordegarens ståndpunkt. Hos dessa finnas dock olika faktorer, som verka på afgörandet af antagandet till en arrendator, nemligen å ena sidan det egna intresset att erhålla stor inkomst af egendomen och å andra sidan att genom god skötsel få den förbättrad; ett klokt afvägande och bedömande af dessa tvenne faktorer afgör naturligtvis hos den enskilde jordegaren hvem han tager till arrendator af sin gård. Men domänstyrelsen är ej i samma ställning som den enskilde jordegaren, ty man kan lätt tänka sig att hos den förre enskilda intressen kunna insmyga sig, som äro motsatta mot statens, och att domänstyrelsen låter en i jordbruket mindre förfaren person af en eller annan konsideration få arrendet för billigt pris, oaktadt en annan, och denne dertill

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

en duglig jordbrukare, vore till arrendet till följd af gjordt högre anbud mer berättigad, ja det kan med skäl låta tänka sig, att hela klass- och stånds-intressen skulle kunna komma att i stort göra sig gällande vid domän-arrendatorernes tillsättande. Afvenledes är ej taget behörig hänsyn till att, genom att förbehålla förra innehafvarne en billig och måttligt begränsad rätt till att fortfarande få förblifva arrendatorer, uppmuntra dem att väl sköta och vårda egendomen; denna rätt låter ganska lätt förenas med anspråken på att kronan bör hafva skäligt högt arrende af sina egendomar. Jag tror att det var hufvudsakligen på dessa skäl som Stats-Utskottets förslag föll vid förra riksdagen. Den erfarenhet, som kan hemtas dels från vårt eget land och från andra länder, dels vinnas under detta året, tror jag bör vara tillräcklig för att derpå kunna uppgöra ett blifvande nytt förslag.

En erfarenhet som jag anser vi vunnit på de senare åren är den, att det bör ligga i statens intresse att afyttra dess smärre domäner. Det har nemligen redan visat sig att genom försäljning af de kronans egendomar, hvilka icke lemnade 300 kronor i arrende, staten erhållit ett kapital, hvars ränta är vida större än motsvarande inkomst staten förut hade af dessa egendomar. Vid sådant förhållande vore det kanske skäl att taga steget en smula längre ut och försälja alla de kronans egendomar, som icke lemnade 500 kronors inkomst och ej i annat afseende, såsom till exempel i och för skogsplantering och dylikt, vore värda att bibehålla. Om man nemligen besinnar, att kostnaderna för syner, ekonomiska besigtningar och dylikt blifva i det närmaste lika höga för små egendomar som för stora, så torde det vara skäl att undvika sådana kostnader för egendomar som lemna obetydlig arrendeinkomst. Det vore derföre skäl att försöka, om det icke vore en affär att afyttra alla kronans domäner, för hvilka arrendet icke uppgick till 500 kronor och ej i annat afseende förtjena bibehållas som kronodomäner.

Flera skäl finnas att med snaraste få domänfrågan ordnad, deribland ett, nemligen afskaffande af den så kallade städjan.

I fråga om bestämmandet af *minimi* och *maximi*-beloppet nämnde Herr Finansministern att detta senare borde sättas så högt att tyngdpunkten låge på arrendebeloppet och att således afgörandet icke borde bero på den erbjudna städjans storlek. Detta är alldeles riktigt. Förhållandet är nemligen så, att vårt land i allmänhet är kapitalfattigt. Man har visserligen här i Kammaren hört talas om, att hos oss gifva landtegendomar 19 procent i afkastning, och om så vore fallet, borde hos landtbrukarne finnas stor kapitalstyrka; men i allmänhet är förhållandet ett helt annat, och landtmannen kan ingalunda anses kapitalstark. Han kan derföre ingalunda undvara något af sitt rörelsekapital. Genom erläggande af en högt uppdrifven städja skulle arrendatorn emellertid beröfvas en stor del af detta rörelsekapital och således sakna medel att sätta egendomen i godt stånd. Häraf skulle följden blifva att hela jordbruket skulle hos honom få en tvinande och tynande utveckling. Det vore derföre skäl att arrendevilkoren ställes

så att städja alldeles icke vidare kom i fråga utan att egendomen utarrenderades till den mestbjudande mot det att han stälde godkänd säkerhet för arrendebeloppet. Denna åtgärd skulle äfven medföra den fördelen för staten att öka spekulanternas antal. Ty mängen, som skulle nödgas för emottagande af ett arrende erlägga hög städja och vore så lycklig att dessutom hafva tillräckligt rörelsekapital disponibelt, skulle säkert föredraga att köpa sig en egen gård än att blifva arrendator af en kronoegendom, och många andra, som ej hafva tillräckligt kapital för att erlägga stor städja, hindras och måste afstå från att uppträda som spekulanter på kronans arrenden, båda delarne till stor skada och men för kronan och dess domäner.

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Jag kan icke instämma uti Herr Sven Nilssons i Efveröd förslag att Riksdagen uti skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle anhålla, att Kongl. Maj:t för nästa Riksdag skulle framlägga ett förslag i ämnet, hufvudsakligen fotadt på de af sistlidne års Stats-Utskott uttalade grunder. Jag kan icke ingå på detta förslag, emedan uti sagda förslag ingår, såsom jag förut nämnt, den bestämmelse att väl lokalkmyndigheten vid uppgörande af förslag till arrendators antagande är bunden vid rigtiga bestämda grunder, men den afgörande myndigheten som i sista hand afgör frågan härom, skulle ega att utan afseende å upprättade förslag kunna alldeles godtyckligt förfara och tillsätta hvem den för godt finner, utan att rättelse deri kan erhållas; derföre vidhåller jag mitt yrkande om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran att, på grund af den erfarenhet som redan bör finnas och ytterligare under detta året kan vinnas genom tillämpning af den nuvarande provisoriska förvaltningsformen, Kongl. Maj:t måtte till näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till domänernas förvaltning. Det finnes ännu många skäl af stor vikt att anföra för att visa att det är nödvändigt att snart komma till ett ordnad förhållande i afseende på kronans domäner, ty för närvarande förefinnes många oegentligheter med dessa, som genom en ordnad förvaltning böra kunna redas. Bland andra kan jag omnämna några speciella fall. Jag vet till exempel att det finnes domäner, som tyckas så att säga blifvit alldeles bortglömda. Några sådana stodo nemligen förut under Arméförvaltningens vård, och afgifterna från hemmanen voro anslagna till ett visst ändamål; men som till följd af en för några år sedan verkställd ändring och omorganisation af det verk hvartill dessa hemmans afkastning vore anslagen, de förut gällande bestämmelser för dessa hemmans utarrendering blifvit upphäfdade, så anser Arméförvaltningen att den icke vidare har att taga någon befattning med dessa egendomar, och likaledes anser Kammarkollegium att det icke har med dem att skaffa. De gamla arrendatorerne sitta emellertid fortfarande kvar och utan att veta om de skola förblifva arrendatorer eller icke, betala de ej en skilling arrende. Jag känner äfven andra kronohemman inom det ecklesiastiska området, der förhållandet är ungefär detsamma.

Som det af de skäl jag här anført och många andra skäl är angeläget att snart få domänfrågan ordnad och för att Kongl.

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Maj:t vid frågans behandling må hafva fria händer vid uppgörandet af förslaget, vidblifver jag mitt redan framställda yrkande om en skrifvelse till Kongl. Maj:t utan att deri föreskrifva att det förslag han täckes framlägga bör vara grundadt, vare sig på komiterades eller Utskottets grunder.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har verkligen denna gång det sällsynta nöjet att kunna instämma med Herr Grefve Sparre i det af honom framställda yrkande, samt äfven till en stor del i hans för detsamma begagnade motivering. Det har visserligen i denna Kammare blifvit mycket taladt om mängden af de göromål, som hvila på landshöfdingeembetena samt att, i följd deraf, nu ifrågavarande bestyr icke skulle kunna åt dem öfverlemnas; men då Herr Landshöfdingen Grefve Sparre förklarar att dessa göromål mycket väl kunde medhinnas af landshöfdingeembetena, så vågar jag lita på hans omdöme i detta fall och det så mycket hellre som det öfverensstämmer med min egen åsigt. Herr Grefve Sparre sade visserligen, att landshöfdingarne voro öfverhopade af en mängd göromål och att han för sin del, då han kommit hem på besök, nödgats taga befattning med en hel legion ärenden, som blifvit sparade till hans hemkomst; men det förhållandet, att man sparat åtskilliga göromål till hans hemkomst, bevisar i min tanke endast att landshöfdingarne äro för litet hemma i sina län, men att, om de vistades mera hemma och skötte sin tjänst, detta otvifvelaktigt skulle underlätta göromålens behöriga skötande och måhända äfven i allmänhet vara fördelaktigare, helst om, såsom Herr Sparre påpekade, dugliga och i jordbruk fullt hemmastadde intendenters förefinnas såsom biträde åt landshöfdingarne. I detta fall är jag alldeles ense med Herr Grefven; men det finnes landshöfdingar, som hafva en annan åsigt och hvilka hafva föredragit att till intendenters få personer, som icke ega något synnerligt begrepp om jordbruk. Jag hemställer till den ärade talaren på Malmöbanken huruvida icke förhållandet inom hans län är sådant. Så har man sagt mig åtminstone.

Den sist antydde talaren ordade så vackert till förmån för dessa intendenters, och man kan nästan sluta till att hans angelägenhet om att snarast möjligt få domänförvaltningen definitivt ordnad är förestafvad af begäret att få alla dess tjänstemän på ordinarie stat.

För min del anser jag högst önskvärdt att de icke uppföras på ordinarie stat, särskildt med hänsyn dertill, att, i anledning af Riksdagens redan fattade beslut, en mängd staten tillhöriga domäner kommer att försäljas, och hvilken försäljning jag än vidare vill utsträcka.

Vid sistlidne riksdag förelågo till behandling fullständiga förslag dels från komiterade, dels från Kongl. Maj:t och dels från Stats-Utskottet. Riksdagen pröfvade alla förslagen, men intet af dem dugde, utan medgaf Riksdagen, jemte anvisande af 75,000 kronor för bestridande af kostnaden för förvaltningen af kronans till utarrendering afsedda fasta egendom, att Kongl. Maj:t tills

vidare, och intill dess Riksdagen uppå förnyad framställning i ämnet annorlunda beslutit, finge, på sätt lämpligast syntes, ordna förvaltningen af kronans domäner. Nu förefaller det mig, som om Riksdagen skulle visa mer än lofligt vankelmod, om Riksdagen, efter att i fjor hafva afgifvit en sådan förklaring, nu skulle uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om ett förslag till nästa Riksdag. Och huru skulle väl detta förslag blifva? Icke ett sådant, som de i fjor framlagda af Kongl. Maj:t och Stats-Utskottet samt komiterade, ty alla dessa pröfvades och afslogos. Jag tror att, när Riksdagen i fjor öfverlemnade åt Kongl. Maj:t att ordna saken på bästa sätt, deri låge en antydning om, att man ville vinna en större erfarenhet om de till förvaltningen hörande förhållanden, innan frågan slutligen afgjordes, och jag anser, att den erfarenhet, som man under loppet af några månader vunnit, icke är synnerligen mycket att bygga på. Man skulle nästan kunna säga, att Riksdagen icke för sin egen värdighets skull borde besvara Kongl. Maj:t med begäran om förslag, då Riksdagen så nyligen haft tre förslag att pröfva, och som alla tre förkastades.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets förslag oförändradt.

Herr Adlercreutz: Det ligger en viss fara för mig i att återigen begära ordet i denna fråga; ty så snart jag träder upp, vill man genast hos mig se ett bemödande att få domänkomiténs förslag till alla delar genomfördt. Jag vet dock med fullkomlig visshet, att jag i mitt anförande på förmiddagen icke med ett enda ord berörde frågan om sjelfva förvaltningsreglorna, utan jag sysselsatte mig uteslutande med att visa, att den provisoriska förvaltningsform, som för närvarande funnes, icke vore tillfredsställande, hvarjemte jag framhöll, att den angelägenhet, som vid näst föregående riksdag ådagalades af hela Riksdagen samt af Herr Finansministern derom, att få frågan löst, berättigat till den förhoppning, att ett dylikt intresse jemväl nu skulle hos dem förefinnas. Under mitt anförande i afseende på den nuvarande förvaltningsformen nödgades jag dock — men endast för att visa huru förvaltningen skulle kunna ordnas på ett annat och lämpligare sätt, än det af Kongl. Maj:t använda — påpeka åtskilliga företräden, som förefunnes i det af komiterade framlagda förslag; men jag antydde i sammanhang dermed, att det icke vore på detta förslag, som jag nu särskildt hölle.

Alla anmärkningar, som rigtats mot mig i det afseendet att jag skulle ifrå för antagandet af domänkomiténs förslag i alla delar hafva således varit fullkomligt öfverflödiga. Min önskan har endast varit, att denna fråga icke skulle somna bort. Då jag icke såg någon proposition härom från Kongl. Maj:t, trodde jag det vara öfverensstämmande med Riksdagens önskan att denna fråga i en annan form åter framkomme. Derröre väckte jag motionen; och när jag beslutat mig härför, ansåg jag mig böra göra detta i den riktning som mest öfverensstämde med min egen uppfattning af saken. Huru litet jag i öfrigt i sjelfva saken egen-

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

sinnigt velat hålla på komiténs förslag, derom torde jag till vittne kunna åberopa Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet, som vet, att jag vid förra riksdagen, huru påkostande det än kunde vara, röstade för Stats-Utskottets afvikande förslag med någon liten modifikation, om hvilken, såsom oundgängligen nödig, man då förenade sig. Alla de framkastade beskyllningar jag fått uppbära att oupphörligt vilja drifva fram domänkomiténs förslag äro ogrundade, och jag förklarar nu att jag afstår från att någonting af motiveringen i min motion må komma in i den skrifvelse Riksdagen möjligen kommer att besluta.

Då emellertid mot den form af styrelse, jag på förmiddagen antyde, den anmärkning blifvit gjord, att den skulle vara en stor och tung apparat, vill jag tvärtom påstå att den är vida enklare än den, som nu blifvit för ändamålet provisoriskt anordnad. Det är just genom enkelheten, i sammanhang med den större arbetsprodukten af de krafter, som användas, äfvensom prisbilligheten den af mig framhållna anordning skulle ega företrädet.

Huru frågan skulle komma till lifs, kan jag icke förstå, om jag vill hålla mig till de åsigt, som af representanten från Kristianstads län framlades. Han ansåg nemligen, att Regeringen icke skulle kunna komma fram med ett förslag, innan Riksdagen förut i frågan uttalat sin åsigt, och när man väcker en motion i ämnet, vill han icke heller att Riksdagen skall behandla den. Hans egna ord vid förra riksdagen om de nu gällande förvaltningsgrunderna, lydde dock sålunda: »För min del anser jag dem odugliga och opraktiska, och detta läser väl äfven i sjelfva verket få erkännas äfven af dem, som vid detta tillfälle äro så förtjusta i de gamla grunderna, och jag kan icke för min del förstå, huru man verkligen kan reda sig med dessa gamla grunder“. Jag kan nu å min sida icke heller förstå, hvilken lösning frågan någonsin skall få efter den representantens mening, om hvarken Regeringen eller Riksdagen skall framkomma med något förslag deri.

Mot en talare och embetsbroder bakom mig ber jag att få rigta några ord. Han tyckes hafva missförstått mig, då han yttrade, att jag skulle sagt, att domänintendenterna icke hade tillräckligt att göra. Jag sade dock, att om dessa tjänstemän äro föredragande hos länsstyrelserna, sakna de ingalunda göromål, men att denne landshöfding vill gifva dem mer att göra, än som är rätt och nödigt, synes deraf att han enligt egen uppgift anbefalt dem att öfvervaka 298 kronoegendomar inom Elfsborgs län. Tydligt är häri inberäknadt länsmännens och andra landsstatsboställen, ty eljest uppgå de endast till 263 inom detta län.

Med detta af domänkomitéen föreslagna antal domänintendenter hvilket nämnde talare ansett otillräckligt såsom utgörande endast sex för hela riket, har han deremot på förhand prutat, ty komitéen föreslog sju domänintendenter och sju assistenter, hvarjemte bestyret med domänerna inom de två nordligaste länen skulle anförtros åt ytterligare andra personer. Jag ber att såsom exempel derpå, att nuvarande anordning för de orter, der domänintendenter skolat förordnas, ej i anmärkta hänseendet synnerligen

skilt sig från de komiterades, få erinra, hurusom, enligt komiterades förslag, för Malmöhus, Kristianstads och Hallands län tillsammans skulle tillsättas en domänintendent och en assistent. Genom den nu viktiga anordningen finnes en intendent för Malmöhus län och en för Kristianstads län. Skilnaden är således blott den, att komiterade utsträckt verksamhetsområdet för de två tjänstemännen äfven till Hallands län. Grefve Sparre torde af det anförda finna krafterna enligt komiténs förslag till numerären ungefär lika starka som de nuvarande. Men som sagdt är, allt mitt tal om komiténs förslag nedlägger jag och önskar endast att frågan snarast möjligt skall komma till verklig behandling. Jag kan således förbigå mycket af hvad denne och andre talare yttra, men vill dock för dem, som kunna fästa vikt vid att landshöfdingarne skulle hafva insigt i landtbruk, uttala min mening att det nog är bra, att de äro kunniga deri; men då det är fråga om att till en högre ståndpunkt lyfta kronans domäner, dertill erfordras män, som i högre grad än landshöfdingarne kunna påräknas besitta dertill erforderliga egenskaper. Att landshöfdingarne i allmänhet icke kunna följa med en fullt vetenskaplig utbildning i dessa stycken, detta torde nemligen få anses som en gifven sak.

Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet har trott, att till grund för min framställning om en skrivelse skulle ligga den förhoppningen, att Kongl. Maj:t skulle till en annan Riksdag framkomma med komiterades förslag. Med denna förhoppning har jag ingalunda smickrat mig, ej ens första gången frågan skulle Riksdagen föreläggas. Mycket af detsamma togs emellertid upp utaf Regeringen, mera dock af formen än af kärnan, och mycket följde äfven med i Stats-Utskottet, så att man ingalunda kan i sanning säga, att förslaget visat sig vara obrukbart att i en framtid läggas till grund för en ny reglering af förvaltningen.

Jag ber vidare att få säga, det min kritik ingalunda i hufvudsak hvilat derpå, att länsstyrelserna borde vara befriade från all befattning med statsdomänerna, utan fasthellre i främsta rummet derpå att anordningen att för skötande af de ifrågavarande rent praktiska göromålen använda den kollegiala formen vore olämplig och i strid med den rigtning, hvori man numera vid jemförliga organisationer vill gå. Såsom exempel må anföras Statskontorets ombildning och de ofta uttalade önskningarna om upphörande af Kommerskollegium. Der har man tydligen förkastat den kollegiala formen, under det man här vill inrätta ett nytt kollegialt verk för skötande af göromål, som äro ytterst obetydliga, om icke till antalet så åtminstone till beskaffenheten. För deras afgörande behöfves visserligen ingalunda det utbyte af tankar, den kollegiala formen förutsätter, utan en enda person kan mycket väl afgöra dem.

Herr Departementschefen anmärkte, att maximiarrendets bestämmande har betydelse äfven i andra fall, än der optionsrätt eger rum. Jag yttrade ock i mitt förra anförande, att maximiarrendets bestämmande i andra fall icke hade synnerlig betydelse. Den betydelse eger ju visserligen nu maximiarrendet i detta fall,

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

*Användande
förvaltningen
af statens
domäner.*
(Forts.)

att vid arrendeauktionen arrendesumman icke får gå högre än till maximiarrendet, utan att täflan sedan gäller den kontanta städjan. Emellertid har, såsom äfven synes af hvad en talare här bakom mig yttrade, åsigten om lämpligheten af städjas erläggande upphört att finnas till. De gamla bestämmelserna härom voro ock öfvergifna af domänkomitén, som ansåg den fria täflan vid arrendebeloppets bestämmande icke böra på sådant sätt begränsas — och mot denna komiténs åsigt har icke gjorts någon erinran vare sig af Kongl. Maj:ts regering eller Stats-Utskottet eller inom Kamrarne, hvadan ock torde kunna antagas att komiterades åtgörande i denna del vunnit godkännande. Under sådana förhållanden måste det anses förmanligt, att maximiarrendet, der optionsrätt ej förefinnes, sättes så högt, att ingen fara finnes, det någon bjuder ett belopp, som kunde öfverstiga detsamma. Det behöfves derfor icke heller någon synnerlig sakkännedom, för att bestämma maximiarrendet i denna betydelse.

Jag måste frigöra mig från den antydyan, som mot mig blifvit framställd, att jag skulle hafva origtigt uppfattat det Kongl. brefvet den 9 November 1877 — en för mig icke synnerligt angenäm antydyan. I fråga om domänintendenternas skyldigheter heter det nemligen der, att dem åligger, "att, der Vår Befallningshafvande på grund af egendomens betydenhet eller annan omständighet honom dertill förordnar, närvara vid eller i kronofogdens ställe förrätta ekonomisk besigtning samt såsom kronans ombud deltaga i till- och afträdessyn eller annan laga syn å fastighet af ofvan omförmälda slag". Jag betviflar att detta rätteligen kan läsas annorlunda, än att intendenterna endast i undantagsfall, der egendomen är af betydenhet eller andra särskilda omständigheter det föranleda, skola på stadgadt sätt öfvervara nämnda förrättningar.

I öfrigt tillkommer det visserligen domänintendenterna att biträda med "värden" af statsdomänerna; men härtill synas under närvarande förhållanden visserligen icke några större insigter i landtbruk vara erforderliga, ty sådana behöfvas icke för att se, om ett jordbruk är vanvårdadt eller icke, och förvaltningen saknar nu, såsom jag redan förut anmärkt, rätt att lemna närmare föreskrifter om sättet för landbrukets bedrifvande.

Herr Finansministern stälde till mig eller rättare till domänkomitén några artiga ord, i det han yttrade, att då han hade tillgång till komiténs arbeten, han icke saknade nödig sakkunskap för framläggande af förslag i ämnet till nästlidne års Riksdag. Jag har icke för min person blifvit det ringaste berörd af det till denna Riksdag fälda yttrande, som kunde innebära att komitén icke skulle hafva beredt tillgång på den erforderliga sakkunskapen i ämnet, men jag ber dock få säga, att domänkomitén icke ensamt representerade den sakkunskap hvarpå det Kongl. förslaget till nästlidna års Riksdag hvilade, utan att deri äfven deltago samtliga länsstyrelserna äfvensom Kammarkollegium, och jag vet icke, från hvilket annat håll man för ögonblicket skulle hafva kunnat erhålla något vidare förråd deraf.

I afseende på de egendomar som under år 1881 skola ombyta arrendator, tog jag mig friheten att i mitt anförande lemna uppgifter, hvilka voro med verkliga förhållandet så fullt öfverensstämmande, att derom intet vidare är att säga.

Slutligen har den ärade representanten från Dalarne helt och hållet afstyrkt aflåtandet af en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t, under förmenande, att en sådan komme att stå i strid med Kammarens beslut vid nästföregående riksdag. Jag tror för min del icke, att så är förhållandet. Hvad Kammararen egentligen tänkte, då den vägrade antagandet af den föreslagna regleringen af domänernas förvaltning, torde närmast uttryckas genom hvad en ledamot af Stats-Utskottet, från Hallands län, då i denna Kammare uttråde: "Meningarne hafva varit mycket delade beträffande lämpligaste sättet att ordna denna viktiga angelägenhet. Männe det då kan vara någon fara med att undanskjuta frågan ett år? Det är ju i sjelfva verket ej mera än åtta månader, till dess Riksdagen här åter sammanträder, och då kan saken ånyo komma på tal och behandlas grundligare". Jag har icke vidare att säga. Hvilken skrivelse än kan komma att aflåtas, kommer frågan åter på tal, hvilket är just hvad jag anser önskvärdt. Jag hoppas derfore, att aflåtandet af en sådan skrivelse blifver Kammarens beslut.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Då jag vid sistlidne riksdag yttrade mig i den då förhandlade frågan om domänernas förvaltning, tillät jag mig uttala den åsigten, att af de tre förslag till ordnande af denna förvaltning, hvilka då förelägo, nemligen den s. k. domänkomiténs förslag, Kongl. Maj:ts proposition och Stats-Utskottets förslag, var komiténs förslag ojemförligen det bästa och Utskottets det sämsta. Det sistnämnda förslaget, hvilket, märkligt nog, fann rätt mycket förord i denna Kammare, jemväl af Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet, blef emellertid af Kammararen förkastadt. Jag vill lemna oafgjordt, hvilka motiv, som föranledde detta afslag; hvad mig beträffar, förklarar jag öppet, att anledningen, hvarför jag bidrog till ett sådant beslut, var den dåliga beskaffenheten af de vilkor och grunder för förvaltningen, som Utskottet hade uppstått.

Emellertid, då redan med ingången af år 1878 staten skulle till omedelbar förvaltning öfvertaga dessa, från regementena afträdde boställen, var det nödvändigt, att saken på något sätt ordnades. Den kunde dock icke ordnas annorlunda än provisoriskt; och för sådant ändamål beviljade Riksdagen ett extra anslag af 75,000 kronor, som ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, hvarjemte Riksdagen medgaf, att Kongl. Maj:t tillsvidare och intill dess Riksdagen uppå förnyad framställning i ämnet annorlunda beslutit, finge, på sätt lämpligast syntes, ordna förvaltningen af kronans domäner; dock så, att de grunder, som af Kammarkollegium hittills iakttagits vid utarrendering af statens egendomar, skulle för arrendeupplåtelser i tillämpliga delar tjena till efter rättelse. Alltså tjena de gamla grunderna ännu tills vidare till

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

efterrättelse. Ett provisorium råder nu, och jag antager, att de flesta anse det vara önskligt, att detta provisorium, hvilket, på sätt Herr Adlercreutz visat, ingalunda kan anses mönstergildt, så snart som möjligt upphör. För mig, som väl icke har något emot en sådan skrifvelse, som i Grefve Sparres reservation föreslås, har det dock icke någon stor betydighet, om denna Kammare beslutar den föreslagna skrifvelsen i frågan till Kongl. Maj:t eller icke, ty Första Kammaren har redan beslutat en skrifvelse i enahanda syfte, och jag antager, att detta Första Kammarens beslut skall utöfva det åsyftade inflytandet på Regeringens hållning i fråga om påskyndande eller försenande af det slutliga ordnandet af domänernas förvaltning. Men här har blifvit framställt ett annat förslag af Herr Sven Nilsson, hvilket jag måste bestämdt motsätta mig. Herr Sven Nilsson vill hafva en skrifvelse af samma innehåll, som den af reservanten från Första Kammaren Grefve Sparre föreslagna, men han ville derjemte hafva tillagdt, att förvaltningen skulle ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som i Stats-Utskottets utlåtande vid förra riksdagen N:o 82 innehållas. Herr Key, som först var med om att föreslå antagandet af Grefve Sparres reservation, har sedermera med vanlig lätthet öfvergått till Herr Sven Nilssons förslag. Men med anledning af detta förslag tillåter jag mig att i minnet återkalla. hurusom Stats-Utskottet vid nästlidne riksdag var så föga visst i sitt sinne i fråga om de grunder, hvilka af Utskottet förelades Riksdagen till antagande, att Utskottet förklarade, att de föreslagna grunderna borde gälla endast tills vidare och intill dess frågan om förvaltningen af statens domäner blifvit af Kongl. Maj:t och Riksdagen afgjord. Stats-Utskottet vågade således icke förorda några definitiva grunder för denna förvaltning, och därför framhölls äfven vid sista riksdagen med mycken styrka, att om Stats-Utskottets förslag antogs, man först och till en början skulle tillämpa de gamla grunderna, derefter de af Utskottet föreslagna provisoriska, och slutligen de nya definitiva grunderna, hvilka kunde varda, efter förnyad framställning af Kongl. Maj:t, af Riksdagen antagna. Detta var naturligtvis efter mångas åsigt mycket olämpligt, och jag antager, att det var till stor del denna olämplighet, som bestämde Kammarens beslut, att de gamla grunderna fingo tillsvi vidare tillämpas. Jag felar visst icke, om jag påstår, att de af Utskottet sistlidne riksdag föreslagna grunder för närvarande icke stå lifligt för Kammarens minne; och Herr Sven Nilssons förslag förefaller mig därför rent af såsom ett försök att nu på en omväg genom skrifvelsen till regeringen framsuggla dessa nya grunder, hvilka Kammaren förra riksdagen förkastade.

Stats-Utskottet hade, efter hvad jag tror, gjort bättre, om det i anledning af Herr Adlercreutz' motion tagit sig för att utarbete förslag till definitiva grunder för förvaltningen och framlagt dessa grunder för Riksdagen, då Riksdagen hade haft god tid att pröfva dem. I detta fall hade Riksdagen kunnat tillmötesgå Herr Statsrådet och Chefens för Finansdepartementet önskan, om ett uttalande från Riksdagens sida i fråga om de grunder Riksdagen vill

fastställa, enär sådant enligt grundlagen tillkommer Riksdagen och icke Kongl. Maj:t.

På dessa skäl måste jag afstyrka ett bifall till Herr Sven Nilssons förslag.

Herr Grefve Sparre företog sig med skämtsam lekfullhet att låta sina embetsbröder undergå en mönstring i afseende på deras insigter i jordbruket. Denna näring är utan tvifvel en ädel näring, och hos folk af germanisk stam åtnjuter den sedan gammalt stor aktning och innebär ock stor lockelse. För egen del beklagar jag ock, att icke en huld lycka skänkt äfven mig en stor jord-egendom; ty då skulle jag troligen kunnat af Herr Grefve Sparre inmönstras bland de landshöfdingar, hvilka ega erforderliga insigter i jordbruket. Absolut säkert är det dock icke, att innehafvandet af en stor landtegendom bibringar stora insigter i jordbruket. En resa till en närbelägen landsort skulle åtminstone visa, att en stor egendom, som besittes af en landshöfding, icke just företer bilden af hvad man kallar en mönstergård, hvars goda skötsel utmärker egarens grundliga insigter i landthushållningen.

Emellertid erkänner jag villigt, att icke någon ställning i lifvet finnes, hvarest man icke har godt af insigter; således kan äfven en landshöfding hafva nytta af insigter i jordbruket. Men lyckligtvis är det icke såsom ovillkorligt kompetensvilkor för att blifva landshöfding föreskrifvet att ega stora jordegendomar och förstå sig på jordbruk. Så vidt jag förstår, är det alltså mycket viktigare för en landshöfding att känna till de författningar, som skola af honom tillämpas, framför allt dem, som begränsa hans maktbefogenhet, så att denna icke må af honom öfverskridas. Och så önskligt det måhända kunde vara, att hans kännedom om näringarne utsträcktes äfven vida öfver jordbruket, så finnas stadganden i vår lagstiftning, som rent af förbjuda en landshöfding att praktiskt sysselsätta sig med ett visst slag af näringar.

Herr Sven Nilsson: Sedan Herr Landshöfding Adlercreutz numera förklarar, att han icke egentligen har något emot mitt tillägg till reservantens förslag, samt att han sistlidet år lemnade sin röst för dåvarande Stats-Utskottets framställning i detta ämne, så hade jag äfven hoppats att han icke heller nu skall motsätta sig det skrifvelseförslag som jag uppställt, men genom det yrkande han gjort, fruktar jag att han ej menat fullt allvar med hvad han i detta afseende yttrat.

Samme talare anmärkte, att jag förra året hade klandrat de gamla grunderna för domändeförvaltningen. Häruti skall jag gifva honom rätt: jag gjorde detta då, och jag gör så äfven nu. Men deraf följer icke, såsom den ärade talaren tyckte antaga, att jag ändrat åsigt i sjelfva saken, ty dessa har jag nog klart för mig. Jag önskar visst icke något uppskof med domänfrågans afgörande, men förbehåller mig få uttala den önskan och förhoppning, att Riksdagen, om den skall i frågan skrifva till Kongl. Maj:t, också då förklarar, hvad Riksdagen i detta fall vill, och jag tror ej att jag kan beskyllas för inkonsequens i det för-

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)

slag jag framlagt. Med Herr Adlercreutz är jag således öfverens om, att vi böra kassera de gamla grunderna för domänförvaltningen, hvilka jag aldrig godkänt och ej heller kommer att godkänna; och om vi nu vidare, enligt hans yttrande, skulle vara öfverens om att gilla de grunder som Utskottet i fjor framlade, så tror jag icke att vår meningsskiljaktighet är synnerligen stor, och jag borde således vara glad öfver att hafva fått den ärade motionären på min sida i denna fråga, om vi blott ej uti densamma fortfarande hade olika yrkanden.

Samme talare nämnde särskildt att Kongl. Maj:t redan i fjor egt till sitt förfogande erforderlig sakkunskap genom de till Kongl. Maj:t inkomna utlåtandena i ämnet, som länsstyrelserna då afgifvit för frågans utredning, och som Chefen för Finansdepartementet nu skulle ansett vara af behofvet påkallade för frågans slutliga afgörande. Förut i dag har dock samme ärade talare bestämt förklaradt att Konungens Befallningshafvande saknade all sakkunskap i ämnet, och, om detta är riktigt, hvilket jag har anledning i vissa fall tro, så kan jag följaktligen icke heller förstå, hvad Kongl. Maj:t i detta fall hade att stödja sig på.

En annan talare nämnde att Stats-Utskottet sistlidet år sjelf uttalat, att de föreslagna grunderna icke skulle komma att vara annat än provisoriska och således ej gälla längre än till dess en styrelse öfver domänförvaltningen komme till stånd, och att man af detta skäl borde ogilla mitt förslag. Jag ber emellertid med anledning häraf få hänvisa till Stats-Utskottets betänkande N:o 82 för sistlidet år, der på sidan 11, tredje stycket, Utskottet på ett, såsom jag tror, alldeles klart och tydligt sätt uttalat i hvilken riktning Utskottet vill gå i afseende å en centralstyrelse för statens domäner, nemligen att Utskottet icke godkänner det sätt, hvarpå komiterade gått till väga, utan vill lägga tyngden afgörö-målen hos lokalförvaltningen, och således jemväl en del af denna förvaltning på Kongl. Maj:ts Befallningshafvande.

Jag tror således icke att någon bristande förvaltning skall uppstå, om Riksdagen antager mitt förslag, och Kongl. Maj:t samt Riksdagen sedermera bygger förslaget om domänförvaltningen derpå.

Jag hade föreställt mig, att jemväl Herr Lyttkens, som sjelf framlagt ett förslag, skulle kunnat känna sig tillfredsstäld med hvad jag föreslagit, då deruti, bland annat, förekommer att Kongl. Maj:t skulle *hufvudsakligen* på de af Stats-Utskottet förlidit år framlagda grunder låta utarbета och till Riksdagen afemna förslag i ämnet. Om nu i samma förslag, i öfverensstämmelse med denne talares önskan, inrymdes jemväl den meningen, att, i fråga om utarrendering af kronans domäner, högsta anbudet skulle gälla, så föreställer jag mig att den ärade ledamoten af Kammaren bort taga detta i öfvervägande, och att han således icke skulle hafva något synnerligt att anmärka mot en skrifvelse till Kongl. Maj:t i detta syfte.

Jag är för min del, — det får jag erkänna — icke särdeles angelägen om att lägga flera göromål på våra ärade landshöfdin-

gar än de för närvarande hafva; allraminst vill jag öka landshöfdingarnes arbete, uti en tid, då jag tror att icke så få meningar finnas som dela den åsigten, att deras embete är en institution, som — man må om densamma för öfrigt säga hvad man vill — skulle kunna vara öfverflödig. Men då denna åsigt väl ännu ej har något hopp att gå i fullbordan, samt den ärade motionären har framhållit, att han väckt sitt förslag, emedan han icke ville att domänfrågan skall somna bort, en tanke som äfven jag delar, nemligen att det skulle vara mycket anmärkningsvärdt om så skulle ske. Och då jag på samma gång tror det skulle vara önskligt, vid frågans slutliga afgörande, om man ville tillse att landshöfdingarne — för så vidt de anses fortfarande vara behöfliga för embetet — tilldelas något för sin sysselsättning af detta arbete, så att äfven de icke må somna bort från sina egentliga göromål, och som jag dessutom anser, att en del af ifrågasvarande arbete är särdeles förenligt med de åligganden en landshöfding har att fullgöra, vågar jag fortfarande anhålla om bifall till mitt förslag.

*Angående
förvaltningen
af statens
domäner.
(Forts.)*

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de meningar, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på bifall till den af Grefve G. Sparre i ämnet afgifna reservation, dels ock på det yrkande, Herr Sven Nilsson framställt; och fann Herr Talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf Herr Talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, ånyo upptog de öfriga två yrkandena, och då äfven rörande kontrapositionen begärdes votering, blef en så lydande omröstningsproposition först uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager det af Herr Sven Nilsson i Efveröd framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till Herr Grefve G. Sparres reservation.

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 34 ja mot 101 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 23:dje punkten mom. c) af utlåtandet N:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Grefve G. Sparres reservation vid förevarande punkt.

I den senare voteringen röstade 79 ledamöter ja mot 58, som röstade nej; varande således Utskottets hemställan bifallen.

§ 2.

Ang. ändring i lagstiftningen om verkställighet af frihetsstraff.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 18, i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande ändring i lagstiftningen om verkställighet af frihetsstraff.

Uti berörda motion, som afgifvits inom Andra Kammaren af Herr *H. L. Rydin* (motionen N:o 46), var föreslaget:

“att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes genom komité af sakkunnige personer låta utreda, huru lagstiftningen om verkställighet af fängelsestraff och anordningen af de olika slagen af frihetsstraff måtte kunna på ändamålsenligaste sätt lämpas efter det straffsystem, som genom 1864 års strafflag hos oss blifvit antaget, och göra de framställningar till Riksdagen, hvartill förhållandena föranleda.”

Och hade Utskottet, i anledning af denna motion, hemställt:

att hvad motionären föreslagit icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ordet begärdes af

Herr *Rydin*, som yttrade: Då jag väckte denna motion kunde jag nära nog vara öfvertygad om dess öde, med den erfarenhet jag har i allmänhet af Lag-Utskottets betänkanden. Lag-Utskottet är i allmänhet olyckligt, ty vanligen afstyrker det, så vidt möjligt är, de motioner, som till detsamma öfverlemnats, och, om det någon gång sjelft framkommer med ett förslag, så faller detta gemenligen i den ena eller andra Kammaren eller i båda. Jag har derföre, som sagdt, på förhand varit öfvertygad om utgången af min motion, men har ändå väckt den, emedan jag anser frågan vara af så stor vikt och betydelse, att den bör hållas vid lif.

Det är nu 14 år sedan den nya strafflagen infördes och, oaktadt vid denna lags införande såsom en omedelbar följd af densamma förutsattes en revision och förändring af författningarne angående verkställighet af straff och dessas bringande till öfverensstämmelse med det nya straffsystem, som finnes uttryckt i 1864 års förordning, har man under dessa 14 år ännu ingenting i saken åtgjort. Det är åtminstone sedan 12 år tillbaka som frågan om verkställighet af fängelsestraff stått på dagordningen,

då Justitie-ombudsmannen först väckte uppmärksamheten å vigten deraf att man öfvergäfvde det s. k. Filadelfia-systemet, som egentligen ligger till grund för vårt fängelseväsen och våra fängelsebyggnader, samt, så vidt som möjligt, gjorde sig till godo det progressiva systemet, som då väckte så mycken uppmärksamhet i Storbritanien och Irland. Sedermera har Justitie-ombudsmannen i åtskilliga af sina embetsberättelser, senast till näst föregående och innevarande Riksdagar ytterligare fäst uppmärksamheten på nödvändigheten af att vidtaga åtgärder i fråga om verkställighet af straff; vetenskapsmännen hafva i sina skrifter kriticerat det nu varande sättet för verkställighet af straff och visat nödvändigheten deraf att, om man skall kunna göra sig till godo de fängelsebyggnader och det i öfrigt utmärkta fängelseväsen, som finnes hos oss, förändringar vidtagas i ändamål att sätta frågornas behandling i harmoni med strafflagen.

*Angående
ändring i
lagstiftningen
om verk-
ställighet af
frihetsstraff.*
(Forts.)

Filadelfia-systemet är af den nuvarande chefen för fångvårdsstyrelsen utdömdt, och han har sjelf gjort en ganska sträng kritik deraf i sin rapport till Kongl. Maj:t. Vidare har utlandets erfarenhet visat att cellfängelse icke kan för fången användas mera än under en viss tid; utsträcker det längre tid, blir han förslöad, och det man bygt upp genom den ånger, den sjelfpröfning, som ensamheten framkallar, detta rifves så småningom ned, och fången släppes ut, om icke lika förderfvad, så åtminstone icke med återvunnen sedlig kraft. Hvad gemensamhetsfängelset beträffar, så är dess dom, sådant det hos oss verkställles, för längesedan fäld: oakadt de bemödanden en mindre förderfvad fånge i början må göra att stå emot frestelsen, sjunker han allt längre och längre ned till deras nivå, tillsammans med hvilka han är instängd.

Dessa förhållanden hafva blifvit offentligen framlagda, de hafva föranledt 1873 års Riksdag att till Kongl. Maj:t ingå med en skrifvelse, deruti Riksdagen uttalat sin önskan om åtgärders vidtagande till en förbättring med afseende å fångars behandling. En sådan förbättring kan icke åstadkommas på annat sätt än genom en omarbetning af de lagar som i afseende å verkställighet af fängelsestraff nu gälla. Det är nödvändigt att vissa allmänna grunder för fängelsestraffs verkställande bestämmas. Det kan icke åt fångvårdsstyrelsen öfverlemnas att i administrativ väg anordna denna angelägenhet, ty man kan då lätt råka ut för godtycke, och då det icke finnes gifven lag att gå efter, ligger lojheten och liknöjdheten nära till hands.

Det som emellertid anmärkes mot vårt nuvarande eller det s. k. Filadelfiska systemet är att samma likformighet i afseende å straff-fångens behandling eger rum från den första till den sista dagen af hans fängelsetid. Han går in i straff-fängelset och han går derifrån ut. Han får det och det. Han är afstängd så och så lång tid, utan att tillfälle gifves för honom att, på sätt numera vid förbättrade fängelsesystem fordras, pröfva sin egen sedliga kraft. I andra länder har man vidtagit särskilda åtgärder i detta hänseende. Man kan visa upp länder, der fängelse-

Ångående
ändring i
lagstiftning
om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

byggnaderna icke gått så långt framåt som hos oss, men der man ändock sökt införa ett förbättradt fängelsesystem.

I Frankrike, Danmark, Tyskland, Schweiz, Belgien m. fl. länder har man bemödat sig om att införa det progressiva systemet vare sig i dess renhet eller modifieradt. Så t. ex. i Belgien ett modifieradt ensamhetsfängelse, det s. k. separations-systemet. Man har sökt att efter fångarnes individualitet afpassa deras behandling så att de kunnat återlemnas till samhället med stärkt sedlig kraft. I detta hänseende är, såvidt jag har mig bekant, icke något åtgjordt hos oss. De vetenskapliga arbeten, som senast belyst och kritiserat vårt fängelseväsende, hafva fäst uppmärksamheten derå, att med afseende å det sätt, hvarpå straffen för det närvarande verkställas, man icke kan vänta de frukter, som borde kunna vinnas med den utveckling af fängelserna, som hos oss egt rum. Det är på grund häraf, som jag är fullt öfvertygad om nödvändigheten af en revision af lagen om verkställighet af straff, så att dessa mera afpassas efter vårt nuvarande straffsystem, som åsyftar att fångarne, när de utstått straffen, varda återlemnade till samhället förbättrade och med den sedliga kraft att de icke genast duka under för de frestelser, som möta dem. Jag trodde därför att Lag-Utskottet under dessa förhållanden skulle finna skäl att taga någon närmare kännedom om frågan, något närmare begrunda densamma och icke helt hastigt och lustigt afspisa den med egentligen endast några afskrifna ord ur en rapport, som Chefen för Fångvårdsstyrelsen afgifvit till Kongl. Maj:t.

Jag ber nu att få göra några anmärkningar mot de skäl, som Lag-Utskottet anført. Först säger Utskottet, att i vårt land på senare tiden icke få åtgärder egt rum i penitentiärt syfte. Detta står i Chefens för Fångvårdsstyrelsen underdåniga rapport, men det har icke blifvit angifvet hvaruti dessa åtgärder skulle bestå. Fångarnes behandling är fortfarande enahanda från den första till den sista dagen af deras fängelsetid. De hafva samma rättigheter i afseende å bättre kost, behandling o. s. v. utan att behöfva genom visadt prof på förbättring förvärfva sig dessa.

Vidare yttrar Lag-Utskottet, att antalet af straffanstalter lemnar äfven tillfälle att, efter olika kategorier, fördela straffångarne på skilda straffanstalter. Det är likväl icke visadt på hvad sätt dessa straffanstalter lemna ett sådant tillfälle. I en motion, som jag vid förra riksdagen väckte, fäste jag uppmärksamheten derå att vid straffångars behandling man icke tagit hänsyn till unga förbrytare, som begått vanfrejdande brott. Dessutom är att märka, att i afseende å behandlingen af lifstidsångar och dem, som begått förbrytelser, därför de ådömts straffarbete på längre tid, de svåraste förbrytarne och de, som äro af beskaffenhet att kunna upprättas, föras tillsammans, utan att man, såsom det sker i andra länder, tillser att de, som äro tillgängliga för förbättring, skiljas från de öfriga. Med ett ord, det har hvarken i rapporten eller i Lag-Utskottets betänkande blifvit visadt något mera, än att våra nuvarande straffanstalter gifva

tillfälle att, efter olika kategorier, fördela fångarne, men ingalunda huru detta skall ske på ett tillfredsställande sätt.

Vidare heter det i Utskottets utlåtande: "Härjemte hafva under de senaste åren vidtagits flera andra åtgärder så för fångarnes lämpliga behandling, undervisning och moraliska förbättring, som i afsigt att för dem lätta tillfället att efter utståndet straff ärligen sig försörja. Det är just denna punkt, som synes mig mest anmärkningsvärd, och jag kan icke förstå huru Lag-Utskottet kunnat intaga densamma i sin motivering. Ty ett faktum är visserligen att det finnes undervisning vid fångelserna äfvensom själasörjare, ehuru desse i följd af andra sysselsättningar hafva för kort tid att egna åt fångarne, men det ändamål, som med denna undervisning och öfriga inom fångelserna nu vidtagna åtgärder skulle vinnas, nemligen lättnad för fången att efter utståndet straff ärligen sig försörja, är ännu icke uppnådt. Det är under nuvarande förhållanden och så länge icke principen om vilkorlig frigifning tillämpats icke möjligt för fången att, efter det han utkommit ur fångelset, försörja sig sjelf och så länge icke en verklig omvårdnad i detta afseende honom lemnas, så länge kan man ej säga att samhället uppfyllt sina förpligtelser mot honom. Riksdagen yttrade i sin skrifvelse af 1873 att under nuvarande förhållanden är det icke möjligt för en förbrytare efter utståndet straff att sig ärligen försörja. Det är just svårigheten för en förbrytare, som kommer ut ur fångelset, att allmänheten nu icke har någon garanti att han genom sitt utständna straff verkligen blifvit förbättrad, i följd hvaraf äfven samhället vanligen icke heller lemnar honom tillfälle att försörja sig och det är just denna svårighet, som är för honom den farligaste och som gör att iteration af brott så ofta förekommer. Om en ung förbrytare, hvilken ej är så förhärdad i brottet, släppes ut efter att hafva undergått sitt straff, så är det ingen som vill taga honom i sitt hus, utan han lemnas åt sig sjelf och återfaller oftast i brott. Här finnas visserligen på åtskilliga ställen enskilda föreningar, som gerna vilja taga sådana personer om hand, men dessa föreningar äro icke alltid i tillfälle att taga emot så många förbrytare, som släppas ut, och då står förbrytaren der utan skydd och hjälp. Han eger visserligen sin frihet, men oftast saknar han en plats i samhället, der han kan förvärfva sitt uppehälle. Förrän man inom vårt fångelseväsende vidtager åtgärder med den vilkorliga frigifningen, förr kan man icke hoppas att förbrytaren, när han blifvit fri, skall kunna skaffa sig försörjning.

Vidare är såsom skäl anfördt att det finnes så många olika straffsystem och att man är i tvekan, hvilket af dem man skall använda. Jag medger att det finnes många olika straffsystem och att de tillämpas och modifieras olika på olika ställen; men vid detta förhållande är det väl alldeles nödvändigt att det möjligast bästa systemet blifver tillämpadt, ty utan ett system lär man väl ej kunna vara; och för att vinna detta mål måste väl något förslag framläggas.

Ang. ändring
i lagstiftning-
en om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

År 1873 ingick Riksdagen till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, och samma år infortrade Kongl. Maj:t deröfver Fångvårdsstyrelsens underdåniga utlåtande. Sedan denna tid har nämnda styrelse framlagt ett och annat partielt förslag, men icke tagit frågan i ompröfning eller framlagt något förslag i ämnet, utan blott afgifvit en rapport, som dock icke innehåller något annat än hvad dels af Justitie-ombudsmannen i hans berättelser dels af andre personer i utgifna skrifter blifvit framlagdt. Hvad som derföre är af yttersta vikt är att en komité nedsättes för att taga frågans utredning om hand, i synnerhet då hos oss i allmänhet är förhållandet att till chefer för fångvårdsstyrelsen tagas personer, som förut icke befattat sig med till denna förvaltningsgren hörande ämnen; och då den nuvarande chefen för fångvårdsstyrelsen snart är pensionsmessig, samt, om en komité icke nedsättes innan denne chef tager afsked, den nye chefen, som antagligen icke förut tagit befattning med fångvårdsärenden, kommer att behöfva en ganska lång beredsetid innan han kan sätta sig så in i frågan att han kan gifva densamma en fullständig utredning, så blir följden den att denna fråga blir ännu längre undanskjuten. Det så viktiga ämnet blir då lemnadt utan närmare utveckling, och den viktiga saken att ordna våra straffanstalter på ett ändamålsenligt sätt till fångarnes förbättring och i öfverensstämmelse dermed revidera gällande lagbestämmelser, får hvila, utan att man på länge kommer till något resultat.

Oaktadt jag antager att Första Kammaren redan gillat Lag-Utskottets förevarande betänkande, vill jag dock fästa här närvarande Herrar ledamöters af Konungens Statsråd uppmärksamhet på den högst viktiga frågan, under uttalande af den förhoppning, att något måtte göras vid densamma, i den syftning Justitie-ombudsmannen i flera af sina berättelser framhållit och en komité nedsätts för att taga frågan om hand, emedan den derigenom blir bättre belyst och utredd än om Fångvårdsstyrelsen uteslutande skall deråt egna behandling, samt dessutom i sådant fall allmänheten beredes tillfälle att blifva bättre förtrogen med denna viktiga fråga än förut varit förhållandet.

Herr Thomasson: Jag har med stor uppmärksamhet och mycket intresse åhört motionärens föredrag i denna sak, men icke deraf kunnat öfvertygas om ändamålsenligheten och lämpligheten af ett bifall till hans framställning. Motionären har mycket vidlyftigt, och naturligtvis med stor sakkännedom, utbredt sig öfver de olika fängelsesystemen, deras brister och företräden och, då Lag-Utskottet icke velat bidra till afhjelpande af bristerna i vårt fängelse-system på sätt han angifvit, med mycken stränghet härför tagit Utskottet i upptuktelse. Jag ber emellertid att få återföra diskussionen till den fråga som föreligger. Det gäller icke bristerna i vårt nuvarande fängelsesystem eller hvad som bör sättas i detta systems ställe, utan allenast huruvida och under förhånden varande omständigheter det är lämpligt att Riksdagen hos Kongl. Maj:t begär tillsättande af en komité för utredning, "huru lagstiftningen

om verkställighet af fängelsestraff och anordningen af de olika slagen af frihetsstraff måtte kunna på ändamålsenligaste sätt lämpas efter det straffsystem, som genom 1864 års strafflag hos oss blifvit antaget, och göra de framställningar till Riksdagen, hvartill förhållandena föranleda“. Frågan gäller, huruvida tiden för tillsättande af en dylik komité nu är inne. 1873 anhöll Riksdagen hos Kongl. Maj:t, dels att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke unge förbrytare lämpligen kunde insättas i förbättringsanstalter och dels om införande af det så kallade progressiva fängelsesystemet. Öfver denna skrifvelse har fångvårdsstyrelsens utlåtande blifvit af Kongl. Maj:t infordradt. Detta utlåtande har ännu icke inkommit; men detta torde, på sätt Justitieombudsmannen i sin senaste embetsberättelse antydt, bero derpå att den ifrågavarande reformen af fängelseväsendet kräfver vidlyftiga förberedelser med nya fängelsers byggande och anordnande. Men med kännedom om den nuvarande chefens för Fångvårdsstyrelsen varma intresse och nit för vårt fängelseväsendes tidsenliga ordnande, kan man vara förvissad om att med afgifvandet af detta utlåtande icke skall dröja längre än omständigheterna oundgängligen fordra. I betraktande af hans stora sakkännedom och erfarenhet är ock antagligt, att detta utlåtande skall komma att innehålla en fullständig, uttömmande utredning af frågan i hela dess omfång. Vid sådant förhållande har Utskottet för sin del icke funnit lämpligt att nu föreslå Riksdagen att anhålla om tillsättande af en komité, som följaktligen skulle komma att sakna denna, såsom underlag för komiténs arbete, så viktiga och nödvändiga utredning. Icke heller finnes det skäl betvifla att, då denna utredning till Regeringen inkommit, Regeringen icke skall vidtaga de ytterligare åtgärder, hvilka kunna af Riksdagens skrifvelse 1873 vara påkallade. Utskottet synes mig sålunda hafva haft giltiga skäl för sin åsigt att frågan om tillsättande af en komité för de af motionären angifna ändamål blifvit för tidigt väckt och för sin derpå grundade hemställan om afslag å motionen, till hvilken hemställan jag anhåller om Kammarrens bifall.

Herr Ehrenborg: Det är så sällan detta ämne förekommer och icke heller så ofta jag besvärar Kammarren med yttranden, att jag nu, oaktadt hvad motionären redan anfört, tillåter mig hos Kammarren anhålla om uppmärksamhet för hvad jag till motionärens anförande vill tillägga.

Jag vill icke klandra Utskottet derföre att det, såsom motionären uttryckte sig, hastigt och lustigt affärdat motionen; jag skulle snarare hafva önskat, att denna korta motivering hade varit ännu något kortare, d. v. s. att Utskottet hade inskränkt sig till att, endast på grund af hvad Utskottet anfört i de trenne rista raderna, nemligen att Riksdagen, innan någon förnyad framställning i ämnet göres, bör "afvakta de åtgärder, till hvilka den redan aflättna skrifvelsen kan föranleda", afstyrka bifall till motionen. Men nu har Utskottet dessutom straxt förut uppdragit

Ang. ändring
i lagstiftningen om verkställighet af frihetsstraff.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagstiftning-
gen om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

en vacker teckning af fängelse- och penitentiärväsendets nuvarande ståndpunkt i vårt land. Detta stycke synes Utskottet ha tillägnat sig — jag känner igen det nästan ord för ord, ehuru källan icke är angifven — från det näst sista bladet i den af Utskottet åberopade rapporten af chefen för fängvårdsstyrelsen den 30 Augusti 1877. De tre hufvudsakliga omständigheter, som i detta stycke framhållas, äro det stora antalet cellfängelser och celler — nemligen att vi hafva i våra fängelser så många celler, att "icke allenast ransakningsfångar, utan ock alla straffångar, som icke undergå straff å längre tid än två år, kunna hållas i cell" — vidare tillfället att, "efter olika kategorier", fördela fångarne på skilda straffanstalter — hvarmed naturligtvis menas våra central- eller gemensamhetsfängelser — och slutligen att "under de sista åren vidtagits flere andra åtgärder så för fångarnes lämpliga behandling, undervisning och moraliska förbättring som i afsigt att för dem lätta tillfället att efter utståndet straff sig ärligen försörja". Sedan allt detta blifvit framhållet, kommer Utskottet till den derpå bygda slutklämman, som lyder sålunda: »Vid sådant förhållande och då, på sätt äfven af nämnda rapport framgår, frågan om företrädet mellan olika straff och fängelse-system etc.". Nämnda rapports beskrifning öfver fängelse- och penitentiärväsendets nuvarande ståndpunkt i vårt land är således ändå hufvudorsaken, hvarföre Lag-Utskottet funnit några åtgärder i den af Herr Rydin afsedda rigtning för närvarande icke behöfva vidtagas. Utskottet har härmed sagt ungefär detsamma som att det stode så bra till och ginge i allt fall så framåt med vårt fängelse- och penitentiärväsende, att alla ytterligare framställningar från Kongl. Maj:t till Riksdagen om mera genomgripande förändringar på detta område vore skäligen obehöfliga.

Ja, jag vill icke förneka att vi i vårt land hafva ganska många cellfängelser och ett betydligt antal celler. Af dessa senare hafva vi ju, oberäknadt nattcellerna i de nya gemensamhetsfängelserna, icke mindre än omkring 2,800, ett betydande antal i förhållande till landets folkmängd och till antalet fångar, af hvilka de till straffarbete dömda ju icke utgöra mer än i medeltal omkring 3,000. Men nu frågas: innefattar, såsom Utskottet anser, den omständighet att vi äro rikt begåfvade med cellfängelser och celler, ett så prisvärdt *försteg* framför andra länder? För min del skulle jag våga påstå att, så som Riksdagen nu mera ser denna fråga och hvilken åskådning fått ett uttryck i skrifvelsen den 24 Maj 1873, den rika tillgången på cellfängelser och celler inom landet innefattar både ett för mycket och ett för litet. Det förra uppenbarar sig dels genom de olägenheter, som uppstå deraf att fångar, som äro dömda till straffarbete på viss tid utöfver två år, måste transporterats från cellfängelserna till gemensamhetsfängelserna, hvaraf följer, förutom transportkostnaden, ombyte af tillsyn och vård m. m., dels derigenom att våra cellfängelser, liksom de äldre bland gemensamhetsfängelserna, icke lemna fångar tillfälle till straffarbetets fortsatta utgörande på sådant sätt att det kan bereda honom till att efter utgåendet blifva en nyttig

och laglydig medborgare, som sjelf är i stånd att försörja sig, eller att det kan uppöfva och stärka de bättre föresatser, som han under sin första straffarbetstid i enrummet fattat, för att sålunda bidraga till att gifva hans lif såsom samhällsmedlem en ny, mera stadig riktning. Detta, mina Herrar, är cellfångelsesystemets mörka sidor, och jag tror icke att vi böra bortse ifrån dem vid ett tillfälle, sådant som detta. Dessa cellfångelser äro ju ståtliga och inbjudande palats, och intet är ju heller att anmärka vid den reglementsenliga ordning, hvarmed de förvaltas, eller vid fångarnes behandling; men huru verkar på dem sjelfva enrumssystemet, hurudane äro de olycklige, när de en gång slippa ut, vare sig att de nu skola öfvergå till gemensamhetsfångelserna eller åter komma direkt ur cellen i åtnjutande af friheten? Vi hafva så många beskrifningar på den verkan, som vistelsen i enrum medför, att det skulle behövas timmar att uppläsa dem. Jag ber att endast få anföra ett par af de alldeles nyss oss härom meddelade teckningar. Så anför vår fängvårdschef från fångelset i Zwickau följande erfarenhet af det långvarigare enrumsstraffets inverkan på yngre förbrytare: "Om de, efter ett par månader, förflyttas till gemensamt arbete, så visa de sig vanligen oroliga, försigtiga och måna att undgå fel. Hållas de åter af särskild anledning under längre tid i cell, så inträder hos dem icke sällan en nästan obotlig sjuklighet. De arbeta så mycket nödigt är, inträtta sig så bekvämt som möjligt, låta gerna sig upppassas, äta med glupskhet och söka nu mera icke tröst, hvarken i bön eller uppbyggelseskrifter. De antyda vanligen ingen annan önskan, än den att få förblifva i cellen och att tillfredsställa gom och näsa; de sjunka ned till djur". Detta är en färsk erfarenhet från utlandet. Men äfven från vårt eget land må jag anföra ett nyligen afgifvet yttrande uti ifrågavarande hänseende. Det återfinnes uti Fängvårdsstyrelsens senaste årsberättelse, der man finner anfördt ur en fångpredikants embetsberättelse vid ett af våra läns cellfångelser: "Ett annat slag af fångar — och dessa hafva under året varit långt talrikare — äro de, som icke varit vana vid att arbeta för något bestämdt lefnadsmål, de som lefvat för dagen, sökande hufvudsakligen efter bekvämlighet och ett sorglöst lif. På sådana tyckes cellstraffet icke utöfva någon synnerligt nedslående inverkan. Visserligen måste de försaka mycket, som under friheten stod dem till buds; men det tillfälle, som här bjudes dem, att föra ett lif, så alldeles fritt från bekymmer och omtanka, torde för många utgöra en ersättning för det de förlorat. Dessa synas också, sedan den första tiden förgått, trifvas ganska väl i sin cell, under det, såsom de säga, "dagarne slinka". Dessa befinna sig under celltiden i ett tillstånd af ett slags själsömsn, under hvilken de sömnaktigt uppfatta hvad som säges dem, sömnaktigt svara ja dertill och sömnaktigt inlära hvad dem föresättes". Ja, mina Herrar, så står det i sjelfva verket till med det så mycket beprisade enrumsväsendet. Nu veta vi emellertid på ett ungefär hvad vi vilja. Det finnes uttaladt uti 1873 års skrivelse och afsåg införandet af progressivsystemet, ett fram-

Ang. ändring
i lagstiftning-
gen om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagstiftning
om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

åtskridande uti bestraffningen, en under straffarbetstiden gradvis skeende ändring af straffarbetets beskaffenhet, och en i sammanhang dermed stående vilkorlig frigifning. Men då vårt straff och fängelsesystem grundades, hade vi icke så klart för oss, hvart vi egentligen ville komma. Det är icke längre sedan än att man ganska väl kan påminna sig den strid, som härom egde rum. Hvad man då hade klart för sig var att man i humanitetens namn måste bryta med det gamla straffväsendet. Man insåg att de teorier inom straffrätten, som dittills varit förherrskande, nemligen veder-gällnings- och afskräckningsteorierna, måste betydligt maka åt sig för en annan, förbättringsteorien. Man sökte ett med denna teori öfverensstämmande system och stälde sig i valet mellan tvänne, det Philadelphiska med dess enrumstvång och det Auburnska med dess tysthetstvång under gemensamt arbete. Philadelphia-systemet segrade, och jag vill nu icke fälla något omdöme, huruvida detta var lyckligt eller ej, ehuru jag föreställer mig att, derest det andra systemet blifvit antaget, öfvergången till den förändring, som vi nu önska, kunnat lättare försiggå. Nog af, ensamhetssystemet vann, och har sedermera på ett i allo sorgfälligt och konsekvent sätt blifvit tillämpadt. Hvad vi emellertid då icke hade fullt klart för oss utan irrade oss uti, det var i fråga om två omständigheter. Den ena var, att vi öfverskattade verkan af sjelfva systemet såsom sådant, i och för sig, när det regelrätt och mekaniskt tillämpas, och den andra att vi öfverskattade verkan äfven af enrummet såsom ensamt straffmedel. Vi ansågo såsom hufvudsak hvad som endast bort vara ett medel, ett första moment i straffet. Man förbisåg, att enrummet, betraktadt ur synpunkten af brottslingens förbättrande, endast blott bör utgöra ett behöfligt afsidestagande för hans väckande till besinning af sin brottslighet och för hans afstängande från skadliga yttre inflytelser, som kunna omintetgöra verkan af denna besinning och utplåna de goda föresatser som under inflytelsen deraf hos honom kunnat uppstå. I stället stannade vi vid enrummet såsom det hufvudsakliga förbättringsmedlet. Vi förglömdo att brottslingen för sin förbättring äfven har behof af något tillkommande positivt, något som omdanar, fostrar och öfvar honom. Det är ett dåligt sällskap, om man alltför lång tid nödgas vara ensam med sig sjelf. Likasom i den fallna människans förhållande till sin Gud det för dess upprättelse och omskapelse alltid måste tillkomma något positivt som verkar på dess bjerta och sinne, så behöfves också här, der fråga är om den fallne samhällsmedlemmen, tillkomma något positivt af ledning, öfning, uppfostran. Eljest är ändamålet med enrummet förfeladt. Emellertid vann detta system seger och har utförts allt fort i vidsträcktare skala. Så hafva uppstått dessa ståtliga byggnader som äro uteslutande ensamhetsfängelser och stå i en bjert motsats mot de gamla gemensamhetsfängelserna, hvilka åter från en annan sida förete en sorglig uppenbarelse af vårt fängelsesystems ännu varande ståndpunkt.

I afseende på detta senare slag af fängelser hafva vi deremot af enrum för *litet*. Visserligen finnas snart tre nya gemensamhetsfängelser, Nya Varfvet, Långholmen och Malmö, hvilka ordnats med beräkning af enrum för den första strafftiden och för arbete under uppsigt i smärre grupper under den derpå följande. samt med nattceller för alla. Men ännu hafva vi Varberg, Landskrona, Karlskrona, Norrköping, Göteborg, Norrmalm, utan nämnvärd tillgång på straffceller och med gemensamma sofrum i hvardera för hundratals brottslingar, till deras befastande i förderf och förhärdelse. Skola nu alla dessa ombyggas efter samma plan som Nya varfvet, på samma gång som de många cellfängelserna bibehållas uteslutande såsom sådana, så tänkom oss hvilka oerhörda kostnader sådant skall föranleda! Jag nämde bland gemensamhetsfängelserna Karlskrona, på hvars fångpersonal man ej utan rysning kan tänka. Fångvårdschefen upplyser i den åberopade rapporten att i detta fängelse samlas *de* bland de på viss tids straffarbete utöfver två år dömda äldre manliga förbrytare, hvilka antagas vara *oförbätterliga*. Det är betecknande för den sidan af vårt fängelsesystem, som representeras af de gamla gemensamhetsfängelserna, att *systemet* skall tvinga vår nitiska och människovänliga Fångvårdsstyrelse att betrakta och behandla *några* såsom oförbätterliga. Gud sjelf betraktar icke *någon* såsom sådan, och samhället har icke heller någon rätt dertill.

Med den beprisede förmånen att kunna på de särskilda straff-fängelserna fördela olika kategorier af förbrytare, förhåller det sig väl också icke så alldeles helt. Sålunda nödgas ju Fångvårdsstyrelsen till exempel vid straff-fängelset i Norrköping, der alla lifstidsfångar af kvinnokön utstå sitt straff för lifstiden eller tills benådning sker, sammanföra i gemensamt arbete och i de gemensamma stora sofrummen fångar som dömts för de mest olika förbrytelser och stå på en mycket olika moralisk ståndpunkt, från de i lögn och oredlighet mest förhärdade till de relativt oförderfvade, som till exempel förförts under ömmande förhållanden till delaktighet i ett mord. De senare nedsjunka genom gemensamheten snart till de förras ståndpunkt. Skulden ligger icke hos Fångvårdsstyrelsen, utan i statens fängelsesystem.

Jag tror således att, vid hvilkendera sidan, enrumsväsendet eller det gemensamma straffarbetet, man än må fästa sig, det förste, som Utskottet tillerkänner vårt land framför utlandet, är mera skenbart än verkligt. Jag befarar fast mer, att, trots de stora kostnader, som blifvit nedlagda på våra fängelser och trots den samvetsgranna vård de åtnjuta, vi icke stå före utan snarare efter utlandet i penitentiärt hänseende. Vi stå efter derutinnan att vi icke hafva något progressivt straffsystem eller några grader i sättet för fångarnes utgörande af sitt arbetsstraff, såsom förhållandet är i Irland, — systemets moderland — i England och sedan fem år tillbaka äfven i Danmark. Vi hafva icke i bestraffningen infört den vilkorliga friheten. Den finnes deremot tillämpad i Irland, England och flere af de Tyska staterna såsom Baden, Bayern, Württemberg och Sachsen, och den är ju ock på väg att

Ang. ändring
i lagstiftning
om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

Ang. ändring införas i Italien, Österrike och flere kantoner i Schweiz. I de flesta af de nämnda landen saknas visserligen sambandet mellan denna vilkorliga frihet och det progressiva straffsystemet. Och detta är en brist, ty man kan icke begära att fången skall rätt bruka en vilkorligt honom förunnad frihet, om man icke låter honom i fängelset öfvergå från en mera till en mindre sträng bevakning och derigenom så småningom vänjas vid friheten. Men i sådana land, der utan stöd af det progressiva straffsystemet den så kallade vilkorliga friheten redan tillämpas, der understödes deremot denna sistnämnda af enskilda skyddsföreningar. Och i afseende på dylika skyddsföreningar hafva vi icke eller något försteg, utan stå tvärtom efter utlandet. Och hvarföre göra vi detta? Jo derföre — och det vill jag särskildt betona — att vi svenskar i allmänhet och mera än utlänningen lida i penitentiärfrågor af en från två motsatta sidor skef åskådning. Denna består å ena sidan uti *klemighet* emot straffången i afseende på åläggande och tillämpningen af ett straff som för hvarje förbrytare medför uppoffring och lidande, men å andra sidan äfven uti *obarmhertighet* emot fången beträffande hans utbildning inom fängelset till en god medborgare. I fråga dernäst om beskaffenheten af de stora centrala anstalterna, vågar jag visserligen icke påstå att de tre vi hittills förskaffat oss skulle vara mindre ändamålsenliga än de i utlandet. Tvärtom har jag hört de mest tillfredsställande uppgifter om Nya Varfvets anordning och verkningar. Men bibehållandet af straffväsendet i våra sex gamla gemensamhetsfängelser ställer oss deremot mycket lågt äfven i detta afseende. Framför allt stå vi dock efter utlandet i fråga om tillgång på personer, som med lefvande intresse egna sig åt denna sak. Vål har vårt land icke saknat män, hvilka såsom högsta ledare eller såsom skriftställare nedlagt mycken förtjänst i höjandet af vårt penitentiärväsende. Namnen Almqvist, Fröman och Olivecrona med flera, skola säkerligen i detta hänseende länge och med tacksamhet ihågkommas. Men jag talar om den lägre fängelseförvaltningen. Våra hederliga fängelsedirektörer äro visserligen mycket trogna i sitt kall. Förseelser deri höra till undantagen. De låta icke någon fånge få tillfälle att rymma, uppehålla sträng ordning och tukt inom fängelset och de afvika icke från sina instruktioner. Men härvid stannar det. Någon jemförelse mellan denna tjänstemannapersonal och utlandets torde icke kunna komma i fråga. Der är det ju nu mera icke i enstaka fall utan tvärtom mycket ofta som man till fängelsedirektörer utser personer, som genom sin literära verksamhet visat sig vara framstående penitentiärmän. Herrarne finna detta bestyrkt genom en längre not i den förut åberopade rapporten. Detta är väl ock orsaken, hvarföre man i utlandet kunnat lemna en sådan latitud åt dessa tjänstemän, att de nära nog stå på gränsen till lagskipare och sjelfve få i flera fall bestämma straffens fördelning.

Med afseende på huruvida vi stå före eller efter utlandet uti ifrågavarande hänseende, torde ock kunna läggas, att skulden till vår lägre ståndpunkt måhända ligger just i den omständigheten,

att vi alltför mycket hafva skyndat att binda oss vid ett visst system, som sedermera, då vi vunnit en ökad erfarenhet, står i vägen för oss. I utlandet har man icke på detta sätt skyndat, utan man har sökt att ur erfarenheten få fram ett system, och först nu börjar man på flera ställen uppställa för sig ett sådant. Jag för min del anser detta vist. Nu har Riksdagen uttalat sig om en bestämd riktning, och ingenting är sannolikare än att, då det, som Riksdagen begärt, skall utföras, man skall möta hinder såväl i våra nuvarande fängelsebyggnader som i våra kriminalallagar af 1864, Strafflagen och Promulgationslagen. Då är, enligt mitt förmenande, mera skäl att sakkunnige män i ett sammanhang få denna fråga om hand, för att mångsidigt pröfva alla dess delar, än att vi skulle undanskjuta en sådan pröfning för att fortsätta att oupphörligen nedlägga kostnader på de stora straffängelserna och ombygga dem på sätt hittills skett med fängelserna å Långholmen, i Malmö och å Nya Varfvat. Utan tvifvel skulle mera godt uträttas om man ginge just i den riktning, motionären angifvit, då han yrkat en utredning "huru lagstiftningen om verkställighet af fängelsestraff och anordningen af de olika slagen af frihetsstraff måtte kunna på ändamålsenligaste sätt lämpas efter det straffsystem, som genom 1864 års strafflag hos oss blifvit antaget". Men jag tar för gifvet, att detta mål vinnes utan att någon särskild skrifvelse nu behöfver aflåtas. Efter de nitiska bemödanden vår fängsvårdschef härutinnan ådagalagt och efter den penitentiärkongress som instundande sommar skall hållas här i Stockholm, tror jag icke att något steg i denna riktning underlåtes och att Riksdagen, så fort sig göra låter, kan emotse en framställning i detta ämne; men hvarföre jag nu yttrat mig så vidlyftigt, det är derföre, att jag velat opponera mig mot den ljumma uppfattning af sjelfva det oafvisliga behofvet af den genom Herr Rydén motion åsyftade åtgärd, som här kommit in i Lag-Utskottets motivering. Man kan ju nemligen tänka sig, att vår nitiske Fängsvårdschef och vår för fängelseväsendet nitälskande Justitieombudsman afginge och att en lojhet för denna fråga derefter komme att inträda, och i sådant fall kunde, hvad Lag-Utskottet här yttrat och hvad som nu kommer att af Kammaren bifallas, lägga hyende under en sådan minskad ifver för frågans utveckling. Jag kan knappt tro att Lag-Utskottet med denna punkt velat bidra till något dylikt, men skulle önskat att Utskottet helt enkelt sagt, att med fullt erkännande af det syfte, hvori motionärens framställning går, Utskottet finner att för närvarande icke något annat bör göras, än att afvakta de åtgärder, som med anledning af 1873 års skrifvelse sannolikt snart äro att förvänta. Jag har således icke något yrkande att framställa, utan har endast velat något skugga den ljusa tafla, Utskottet här i sin motivering för oss upprullat. Slutligen anhåller jag om öfverseende, både derföre att jag talat så länge och att jag ens talat, då jag hvarken är jurist eller i nämnvärd mån haft att göra med fängsvård. Men ämnet intresserar mig, och jag skulle önska att intresset för detsamma hos allmänheten vore större än förhållandet ännu är.

Ang: ändring
i lagstiftningen om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagstiftning-
gen om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: Vid denna sena timma skall jag icke länge upptaga Kammarens tid i denna viktiga fråga, helst någon åtgärd från Riksdagens sida nu i ingen händelse läser blifva följden af denna diskussion, då Första Kammaren redan bifallit Lag-Utskottets förevarande betänkande. Jag anhåller likväl att få yttra några ord med anledning af hvad som har blifvit sagdt. Frågan om det ändamålsenligaste sättet att ordna verkställigheten af frihetsstraffen torde vara en af de allra svåraste att lösa, som kriminal-lagstiftningen har sig förelagdt. Icke allenast bland vetenskapsmännen förefinnes derom den största meningsskiljaktighet och tvekan, utan äfven bland dem, som praktiskt hafva sysselsatt sig med fängvården och med lösningen af denna fråga förekommer samma ovisshet, och de mest motsatta erfarenheter om företrädet af det ena eller andra systemets tillämpning åberopas i lika grad för dem alla. Såsom redan blifvit nämnt var Filadelfia-systemet det, som stod högst på rangordningen vid vår strafflags införande. Sedermera har man kommit till progressivsystemet, som under en tid vann mycken anklang och gjorde sig på flera ställen gällande. Redan hafva likväl deremot stora inkast blifvit gjorda och t. ex. i Belgien, som anses stå nästan främst i afseende på fängvården, vill man alldeles icke erkänna dess företräde. Der håller man på det oafbrutna cellfängelset, ehuru icke med så fullkomlig isolering, som den, hvilken afsågs enligt Filadelfia systemet, utan man afser endast att fångarne skola afstängas från dåligt umgänge. Den ringa erfarenhet, jag varit i tillfälle att inhemta om dessa frågor, har varit den, att der man lyckats erhålla icke allenast den bästa chef för fängvården, utan äfven de bästa fängvaktare i allmänhet och der det mesta intresse hos allmänheten förefunnits att åstadkomma en god fängvård, der har också det bästa resultatet visat sig, oafsedt det system, som i lagstiftningen varit följdt.

Här har blifvit sagdt, att det vore nödvändigt, att man nu bestämde sig här i Sverige för ett visst system; men jag hemställer, om det icke är skäl att man noga betänker sig och något uppskjuter denna frågas afgörande, under det den står på sin nu varande ståndpunkt.

Det nämndes bland annat, att vi, för att komma till ett fördelaktigt resultat, måste börja med att medgifva fångarne en vilkorlig frigifning, hvilken på många ställen blifvit införd. Från Tyskland har man dock en mängd uttalanden, huruledes den vilkorliga frigifningen visat sig väl vara riktig i teorien, hvarföre den också blifvit införd i lagstiftningen, men att man blifvit tvungen frångå en vidsträcktare tillämpning af densamma, derföre att den visat så dåliga praktiska resultat. Om vårt nu varande sätt att behandla våra fångar vore så under all kritik, som man antydt vara händelsen, åtminstone i ett och annat fängelse, så kunde det vara angeläget att genast fatta något beslut; men jag tror likväl för min del att domen öfver vår fängvård icke bör utfalla så sträng, och att vi icke skulle kunna uthärda en jämförelse med åtskilliga af de stora kulturländerna, om också icke med dem

alla. Vi hafva åtminstone den fördelen framför dessa länder, att de fångar, som icke blifvit till strängare och långvarigare straff dömda, och hvilka således måste antagas icke tillhöra det gröfsta slaget af brottslingar, komma icke att blandas tillsammans med dessa gröfre brottslingar, emedan de få aftjena sin tid i cell. Äfven för de fångar, hvilka fått sig ådömdt längre fängelsestraff, hafva vi åtminstone ett fängelse färdigt, nemligen det å Nya varfvet, der en ändamålsenlig behandling redan kan åt dem beredas, utan att de löpa fara att förblandas med gröfre brottslingar. Likaså har man sökt att, så godt sådant låter sig göra, klassificera de särskilda straffängelserna efter de olika brottens storlek, och det är att hoppas, att förhållandet bör blifva bättre i den mån, som de fängelser, hvilka äro under byggnad, blifva färdiga, och bland hvilka det förnämsta är det stora fängelset på Långholmen.

*Ang. ändring
i lagstiftning-
en om verk-
ställighet af
frihetsstraff.
(Forts.)*

Att, på sätt motionären föreslagit, tillsätta en komité, vore visserligen en åtgärd, som äfven jag anser vara både ändamålsenlig och nödvändig, innan någon väsentlig förändring i lagstiftningen kan företagas; men jag har hittills tvekat föreslå Kongl. Maj:t en sådan åtgärd, i saknad af kunskap om tillräckligt antal insigtsrika och talangfulla personer, som vore fullt mäktiga att lösa denna fråga. Kongl. Maj:t har emellertid sökt att, genom såväl chefen för Kongl. Fångvårdsstyrelsen, som en af styrelsens ledamöter äfvensom åtskillige arkitekter samt andre personer, hvilka blifvit anbefalde att företaga för ändamålet erforderliga resor i utlandet, inhemta upplysning om de ändamålsenligaste förbättringar, som derstädes vidtagits. Härtill kommer en annan omständighet. Vi hafva i sommar att vänta en i hufvudstaden sammanträdande internationel penitentiär kongress, der dessa frågor komma att behandlas af Europas förnämste vetenskapsmän, af hvilka flere redan tillkännagifvit sin önskan att komma hit. Det torde således vara skäl att afvakta, huruvida icke någon enighet bland fackmännen kan uppstå vid denna kongress, innan man företager sig att här i Sverige tillsätta en komité, för att utarbete ett lagförslag i ämnet.

Herr Torpadie: Jag skall icke tillåta mig att tvista med motionären om den tur eller otur Lag-Utskottet haft med sina betänkanden under denna riksdag och icke heller derom, huruvida det kan anses vara af synnerlig fördel för Utskottet att få många af sina betänkanden godkända. Jag skall i stället genast öfvergå till sjelfva saken, och dervid söka att fatta mig lika kort som den talaren, som näst före Hans Excellens Herr Statsministern yttrade sig, var mångordig.

Hade jag trott att det mål som motionären genom sitt förslag ville vinna, stått att ernå på det sätt han föreslagit, så skulle jag varit den förste att inom Utskottet höja min ringa stämma i syfte att gifva betänkandet en annan kläm än den nu föredragna. Men jag beklagar att jag icke trodde, att ett sådant mål kunde nås genom att tillstyrka motionen.

*Ang. ändring
i lagstiftning-
gen om verk-
ställighet af
frihetsstraff.*
(Forts.)

Såsom vi veta, aflät 1873 års Riksdag till Kongl. Maj:t en underdånig, ganska uttömmande skrifvelse med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida ej strafflagen och författningarne angående verkställighet af straffarbete och fängelse borde undergå förändring i den syftning, dels att förbrytare under aderton år måtte kunna, i stället att, för undergående af ådömdt straff, hållas i de vanliga straffanstalterna, insättas i särskilda af Staten eller med Konungens tillstånd af enskilde inrättade förbättringsanstalter, der en för deras sedliga upptuktelse och fysiska utveckling mera ändamålsenlig behandling kunde dem egnas, dels ock att, i enlighet med grunderna för det så kallade progressiva fängelsesystemet, till straffarbete dömda förbrytare måtte tillåtas att, om de ej genom sitt uppförande inom fängelset gjort sig deraf oförtjente, under sista delen af strafftiden åtnjuta ett större mått af frihet, så att den, som varit längre tid i enrum innesluten, ej nödgades omedelbart derur utträda i det fria, och att gemensamhetsfången, innan han lösgåfves, förflyttades i någon anstalt, inrättad af staten, eller, med Konungens tillstånd, af enskilde, af den beskaffenhet, att fången, på samma gång han hölles till tvångsarbete, dock tillerkändes större sjelfbestänningsrätt, än med den vanliga fängelsedisciplinen öfverensstämde, samt att Kongl. Maj:t behagade till nästföljande Riksdag framlägga de förslag i ämnet, som påkallade Riksdagens medverkan eller godkännande.

Öfver denna skrifvelse har Kongl. Maj:t infordrat Fångvårdsstyrelsens underdåniga yttrande; Och jag tror mig kunna påstå, utan att behöfva riskera att motsägas, att Fångvårdsstyrelsen icke lagt saken ad acta, oaktadt dess yttrande ännu icke till Kongl. Maj:t inkommit. Skulle man nu, på sätt motionären föreslagit, tillsätta en komité för frågans utredning, så frågar jag, om man icke derigenom skulle undanskjuta frågan i stället för att skjuta den framåt. Jag vill icke tala om kostnaden för komitén, ty denna kostnad betyder ingenting uti en så vigtig sak, som denna, men den långa tid som komitén skulle behöfva för afgifvande af sitt betänkande, den formella behandling betänkandet måste undergå, samt osivsheten om hvilken utgång saken skulle få i Kamrarne, — diskussionen i den före denna närmast afhandlade frågan visar nemligen, att ett afgifvet komitébetänkande icke alltid antages af Kamrarne — allt detta gör att jag icke kan godkänna tillsättandet af en komité i ämnet.

Herr Ehrenborg har skarpt apostroferat Utskottet för dess motivering. Jag måste emellertid bekänna, att jag icke fullt förstår talaren. Så vidt jag kunnat fatta har han hemtat grunderna till sina anmärkningar från Generaldirektör Almqvists rapport; men angående beskaffenheten af vår fångvård i förhållande till utlandets äro dock Generaldirektör Almqvist och Herr Ehrenborg af väsentligen olika uppfattning. Ty under det att den förre påstår, och enligt min tanke med all rätt visar, att Sverige i detta afseende står ganska högt, så påstod Herr Ehrenborg, att vi uti de flesta fall stodo efter utlandet. Då jag hörde Herr

Ehrenborg uttala stark motvilja mot cellsystemet, så betviflar jag visserligen att kunna inverka på honom genom att erinra om några faktiska förhållanden. Jag ber emellertid att få nämna, det vi för 30 år sedan knappt hade något cellfängelse. Vid slutet af 1876 hade vi deremot 41 läns- och kronocellfängelser, med 2,278 ljusa och 97 mörka celler och 9 centrala straffanstalter, med 451 dag- och nattceller samt 540 natt-celler, oberäknadt gemensamma soffrum med utrymme för cirka 2,950 personer. Tager man i betraktande den korta tid, som förfutit sedan dessa fängelser började byggas, och vidare att vi äro ett litet folk med jemförelsevis inskränkta tillgångar, så tror jag icke att man har rätt att säga att fängväsendet blifvit på något sätt försummadt i vårt land. Jag är sjelf en icke så synnerligen gammal man, men jag minnes dock väl huru olika förhållandena i detta afseende voro förr mot nu. Jag är uppfödd i en stad, som inom sina murar för att icke säga *uti* sina murar inrymde ett af dessa gemensamhetsfängelser, som nu lyckligtvis äro en saga blott, och jag ryser ännu vid tanken på dessa arma förkastade varelser, som efter slutad dagsarbete infördes i dessa afgrundslika hålor öfver hvilka man med allt skäl kunnat sätta Dantes kända inskrift: "Voi che entrate lasciate ogni speranza". Ty den som kastades in i dessa hålor var i sanning hopplöst förlorad.

Vi hafva visserligen ännu icke kommit så långt i penitentiärt hänseende, som man *kan* önska, och som jag för min del högeligen önskar. Men vi böra äfven i denna sak akta oss för att råka in *uti* ett sådant febrilt tillstånd, som det, hvarom min länskamrat Herr Key här om dagen talade. Det är bättre att utvecklingen sker långsamt än att den icke sker. Och jag vågar hoppas att vi skola hinna målet blott vi gifva oss till tåls. För närvarande är dock ingenting annat att göra än att biträda Utskottets förslag, till hvilket jag derföre yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, biföll Kammarern Utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 15), i fråga om underdånig skrifvelse rörande rättighet för poststation att mottaga och behandla postanvisningar å högst 50 kronor.

§ 4.

Följande motioner anmäldes, nemligen:

af Herr *A. P. Lind*, N:o 156, om skrifvelse till Kongl. Maj:st rörande ersättning åt förre landtbrukaren *S. J. Bladh*;

och af Herr *H. L. Rydin*, N:o 157, om tillägg till § 75 Riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes dels Kongl. Maj:ts i förmiddagens sammanträde, enligt § 2 uti det då förda protokoll, till Kammaren aflemnade nådiga propositioner och dels följande från Utskott inkomna ärenden, nemligen:

Konstitutions-Utskottets Utlåtanden:

N:o 5, i anledning af väckt motion om ändring i § 59 af Riksdagsordningen; och

N:o 6, i anledning af väckt motion om ändring i 27, 32, 33, 34, 37 och 55 §§ af Riksdagsordningen;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 6, i anledning af väckta förslag, rörande ändringar i gällande Bevillningsstadga;

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 22, i anledning af väckta motioner dels om lagstadgande rörande sådana medlemmar af svenska kyrkan, hvilka icke äro döpte och konfirmerade i enlighet med samma kyrkas lagar, dels ock om underdånig skrifvelse i ämnet; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtanden:

N:o 5 (i samlingen N:o 19), angående underdånig skrifvelse rörande rättighet för lärare vid folkhögskola att få räkna lönetur på sätt för lärare vid enskilda läroverk, enligt Kongl. Kungörelsen den 29 Maj 1874, är stadgad.

N:o 6 (i samlingen N:o 20), i anledning af väckt förslag om tillsättning af presterliga tjänster vid regala pastorat; och

N:o 7, (i samlingen N:o 21), med anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse rörande löneförhöjning m. m. åt extra ordinarie prestmän,

I sammanhang med bordläggningen af dessa ärenden, beslöts. på förslag af Herr vice Talmannen Wijk, att samma ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 6.

Föredrogos och godkändes Riksdagens Kanslis förslag: dels till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 7, angående val af Fullmäktige i Riksbanken; och

N:o 8, angående val af Fullmäktige i Riksgäldskontoret;

dels ock till Riksdagens förordnanden:

N:o 9, för Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 10, för suppleanter till Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 11, för Fullmäktige i Riksgäldskontoret; och

N:o 12, för suppleanter till Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag rörande de i Kammarens sammanträden denna dag fattade beslut.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Erik Olson* i Sännersta från och med den 14 till och med den 27 och Herr *H. Schultz* från den 18 till den 28 innevarande månad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.

Tisdagen den 19 Mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts på Kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen:

1:o angående afsöndring af jord för folkskolans behof från sergeantsbostället Bergane N:o 1 i Elfsborgs län och öfverstebo-stället Kastellgården i Göteborgs och Bohus län; och

2:o angående kolonien S:t Barthelemys återlemnande till Frankrike.

§ 3.

Föredrogs Herr *A. P. Linds* i Kammarens senaste sammanträde bordlagda motion, N:o 156, om skrivelse till Kongl. Maj:t rörande ersättning åt förre Landtbrukaren *S. J. Bladh*.

I berörda motion var ett så lydande förslag framställt:

“att Riksdagen ville i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes, efter det af tillgängliga handlingar blifvit utredd den förlust *Sven Johan Bladh* tillskyndats genom det af *Kronolänsmannen J. Zellander* verkställda, af domstolarne underkända beslag å tvenne större, *Bladh* tillhöriga, ångbrännerier, till Riksdagen aflåta proposition om den ersättning, som skäligen kan anses böra *Bladh* tillerkännas.“

Sedan detta förslag blifvit uppläst förklarade Herr *Talman* att, enär Kamrarne vid behandlingen af Stats-Utskottets Utåtående öfver Herr *Linds* motion N:o 142 genom sammanstämmande beslut i hufvudsak afgjort förevarande fråga, ansåg Herr *Talman* på grund af stadgandet uti sista mom. af 63 § Riksdagsordningen sig förhindrad framställa proposition å remiss af Herr *Linds* nu föredragna motion.

§ 4.

Efter föredragning dernäst af Herr *H. L. Rydins* på bordet hvilande motion N:o 157, om tillägg till § 75 Riksdagsordningen, anförde

Herr *Hedin*: Herr *Talman*! Det är mig en glädje att kunna konstatera, att motionärens förslag framträder i ett så särdeles gynsamt ögonblick, att man är berättigad att hoppas på framgång. Gynsamt i två afseenden. Ty dels har Konstitutions-Utskottet, som visserligen i allmänhet ej är öfvermåttan betungadt af göromål just nu — enligt hvad jag af utskottsledamöter inhemtat — godt om tid, så att Utskottet bör vara oförhindradt att taga motionen i grundlig skärskådan. Och dels har under det fulla årtionde, som förflutit, sedan denna fråga första gången förevar i vår riksförsamling — då hon omfattades af ett Andra Kammarens Utskotts enhälliga sympatier, och endast därför af Utskottet afvisades, att hon var väckt såsom en arbetsordnings-fråga i stället för, hvad hon ju i sjelfva verket är, en grundlags-fråga — en rikshaltig erfarenhet från främmande land vuxit upp, hvilken nu länder motionärens framställning till ett kraftigt stöd.

Å det första riksmötet efter den nya riksdagsordningens antagande väckte hr v. *Troil*, såsom Kammarens ledamöter behagade påminna sig, motion om den bestämmelse i den arbetsordning, som då skulle utarbetas, att Andra Kammaren vid val till de tre af honom så kallade, “politiska“ Utskotten — hvarmed han

menade Konstitutions-, Stats- och Bevillnings-Utskotten — skulle tillämpa det proportionela valsättet. Det Kammarens enskilda Utskott, som framlade förslag till arbetsordning, yttrade med anledning af Herr v. Troils motion:

“Det ligger i öppen dag, att genom tillämpning af ifrågasvarande, så snillrikt uttänkta och dock så enkla valsätt, hvilket företrädesvis och lättast låter använda sig inom hvarje samling valmän, som sammantråda på ett och samma ställe och ej utgöra ett allt för stort antal, skulle tillintetgöras möjligheten för majoriteten att utestänga minoriteten från rättigheten och fördelen att äfven blifva representerad bland de valde. Visserligen måste vid fattande af beslut minoriteten vika för majoriteten, och det mindre antalet för det större; men deraf följer ingalunda, att minoriteten ej bör vara representerad vid och deltaga i överläggningarna till beslut. Sådant måste dock vid val, hvars utgång afgöres genom enkel röstpluralitet, alltid inträffa, om majoriteten utan skonsamhet mot minoriteten begagnar sin numeriska öfverlägsenhet; och ett motsatt förfarande å majoritetens sida betecknas ofta af den sjelf såsom en nåd visad minoriteten“.

Utskottet yttrade vidare, att det proportionela valsättet “otvivelaktigt, i följd af deri inneboende sanning, kommer att tilldraga sig en allt större och större uppmärksamhet, ju mera det blifver diskuteradt och känt“ — en förutsägelse, som ock gått i fullbordan. Slutligen tillade Utskottet, att det, “erkännande detta valsätts företräde framför alla andra deruti, att det betryggar minoriteten mot majoritetens förtryck, skulle med tillfredsställelse detsamma tillämpadt icke allenast vid val af ledamöter i de tre så kallade politiska Utskotten, utan ock vid alla andra val, dem Riksdagen har att företaga, och der samma valsätt kunde användas.“

Emellertid kunde Utskottet, på förut anfördt skäl, ej annat än hemställa att motionen ej skulle till någon åtgärd föranleda, hvilket ock naturligtvis blef godkänt i Andra Kammaren, der — och detta förtjenar att anmärkas — emellertid ingen enda röst höjde sig till gensägelse mot Utskottets enhälliga och lifliga förord för det ifrågasvarande valsättet.

Ehuru först under de senare årtiondena mera omtalad och vorden föremål för en allmännare uppmärksamhet, är likväl frågan om det rätta valsättet redan ganska gammal. Såsom mesta delen af de idéer, med hvilkas bearbetning vår tid är sysselsatt, stammar hon från den stora franska revolutionen: såsom hennes förste upphofsman nämner man den frejdade statsfilosofen Condorcet. Sedermera och före den tid, då först Andræ och kort efter Hare framträdde, hade en och annan författare — från 1840-talet må anföras Victor Considerant — undersökt det betydelsefulla spörsmållet om medlen att afhjelpa det vanliga flertals-valsättets fel och brister, hvilka torde kunna sammanfattas i tvänne anmärkningar, att det nemligen dels utestänger eller ej lemnar behörig andel åt minoriteten dels frambringa majoriteter, som äro fiktiva, osanna, konstlade. Mångahanda äro ock de föreslagna utvägarne

till frågans lösning. Och den Andræska metoden, det vanligen s. k. qvotient-valsättet är ej det enda praktiskt tillämpade: man har äfven tillämpat det "limitativa," och det "cumulativa" votum.

Det proportionella valsätt, motionären föreslår, har redan en ej kort lefnadshistoria. Infördt genom vallagen af 2 Oktober 1855 vid val till den då inrättade danska helstatsrepresentationen, det s. k. riksrådet, bibehölls det i vallagen af 4 December 1863 vid val till den då reformerade helstatsrepresentationens första kammare eller landsting, stadgades vidare, när 1866 Juni-grundlagen reviderades och helstatsrepresentationen upphäfdes, för val till Danmarks Riksdags Första Kammare (landstinget), på sätt vallagen af 12 Juli 1867, i öfverensstämmelse med den genomsedda Juni-grundlagens § 40, närmare bestämmer. Dessutom kunna tingen, enligt hvar sin arbetsordning, vid utskottsval tillämpa det proportionella valsättet; så skall tillgå, när ett visst antal medlemmar det yrkar.

Såsom ett exempel, gifvet af ett stort land, är den seger betydande, som frågan om det vanliga valsättets förändring vann, när genom 1867 års parlamentsreform bestämdes, att i de valkretsar — jag vill minnas tolf, hvaraf fem stads-valkretsar — som ega att sända hvar sina tre representanter, det limitativa valsättet skulle användas. Märkligt är, att denna tanke, utgången från de liberala, upptagen af utprägladt demokratiska åsigters anhängare, omfattades af de konservative, så att denna gärd åt politisk rättvisa och billighet frambars af skilda politiska partier, denna gång förenade i en samfärd handling af rättvisa.

I öfrigt har dels det limitativa dels det cumulativa valsättet tillämpats i vissa engelska besittningar och kolonier och, inom det egentliga England, vid universitet i Oxford, vid skoladministrationsval, och kanske äfven i andra fall. Det kan tilläggas, att redan i den engelska municipallagen från 1830-talet infördes den form af limitativt valsätt, som engelsmännen kalla *the single vote*.

I Förenta Staterna har limitativt och cumulativt valsätt användts vid politiska val, municipalval, jurymannaval, domareval; — de stater som i större eller mindre mån, mig veterligen accepterat valsätsreformen, i den ena eller andra af dessa skepnader, äro Newyork, Pennsylvania, Illinois, Deseret.

Exempel kunna ock anföras från en och annan schweizisk kanton och, om jag ej missminner mig, från åtminstone en större belgisk stadskommun.

Mångenstädes hafva folkrepresentationerna egnat denna sak mycken uppmärksamhet, om det ock ännu företrädesvis är den politiska pressen och särskilda, för denna reforms främjande bildade, föreningar, som föra denna fruktbringande idés talan. Bland dessa föreningar skall jag nämna en schweizisk, en engelsk och den 1872 stiftade italienska, som i sina led räknar ett betydligt antal af landets politiska berömdheter — varande och f. d. ministrar, senatorer och deputerade, universitetsprofessorer m. fl.

Denna hastiga öfverblick har blott haft till ändamål att framhålla, att den ärade motionärens förslag ej nu får räknas såsom

en af dessa nyheter, hvilka pläga skrämman genom sjelfva sin nyhet, att det vill föra oss till en, ännu mycket måttlig och försigtigt begränsad, och inom sina gränser af fullt tillräcklig erfarenhet stödd, delaktighet i en politisk rörelse, som med hvarje dag tager allt större utsträckning.

Som jag i början nämnde, har det högloffiga Konstitutions-Utskottet nu mycket god tid att egna ärendet en noggrann granskning och utredning, och jag är förvissad om att Utskottet ej skall svika de förväntningar, hvarmed man motser dess utlåtande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, beslöt Kammaren hänvisa den ifrågavarande motionen jemte Herr Hedins i anledning deraf nu afgifna yttrande till Konstitutions-Utskottet.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Konstitutions-Utskottets Utlåtanden N:ris 5 och 6;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 6;

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 22; och

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:is 5, 6 och 7 (i samlingen N:is 19, 20 och 21).

§ 6.

Anmälades och bordlades följande inkomna ärenden, nemligen:

Konstitutions-Utskottets Utlåtanden:

N:o 7, angående väckt motion om ändring i 14 § Riksdagsordningen; och

N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring i 9 och 12 §§ Riksdagsordningen; samt

Banko-Utskottets Memorial och Utlåtanden:

N:o 9, med förslag till omröstnings-proposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om bankovinstens användning;

N:o 10, i anledning af återförvisning af Banko-Utskottets Memorial N:o 4, angående afskrifning ur Riksbankens hufvudkontors räkenskaper af åtskilliga fordringar; och

N:o 11, i anledning af återförvisning af Banko-Utskottets Memorial N:o 5, angående afskrifning ur Afdelningskontorets i Göteborg räkenskaper af åtskilliga fordringar.

På derom af Herr vice Talmannen *Wijk* gjord framställning,

beslöt Kammaren, att nämnda ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 7.

Herrar *S. F. Norén* och *Jonas Jansson* i Åsen erhöilo på begäran ledighet från riksdagsgöröromålen under 14 dagar, den förre från den 2 och den senare från den 3 instundande April.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.